

Podkarpacki Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
w Boguchwale

JAK PRODUKOWAĆ I SPRZEDAWAĆ PRODUKTY EKOLOGICZNE

Unia Europejska

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”;
Materiał opracowany przez Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Boguchwale
„Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi”
„Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy technicznej”
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

JAK PRODUKOWAĆ I SPRZEDAWAĆ PRODUKTY EKOLOGICZNE

Boguchwała, 2021

Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego

36-040 Boguchwała, ul. Suszyckich 9

Tel. Centrala: 17 87 01 500, sekretariat: 17 87 01 507, fax 17 87 01 502

e-mail: boguchwala@podrb.pl

www.podrb.pl

Opracowanie:

Marta Dziadek

Natalia Antoniewska

Ludmiła Chmielowska

Wojciech Gróbarczyk

Druk i skład:

WBX Studio Graficzne

35-103 Rzeszów, ul. Hanasiewicza 4/210, tel. 790 790 268

wbx@wbxstudio.pl • www.wbxstudio.pl

ROZWÓJ I PRZYSZŁOŚĆ ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO

Znaczenie rolnictwa ekologicznego na świecie stale rośnie wraz ze wzrostem świadomości ekologicznej, nie tylko konsumentów, ale również rolników. Wiąże się to ze spadkiem zaufania konsumentów do jakości surowców żywnościowych produkowanych intensywnymi metodami w następstwie wielu przypadków skażenia żywności. Rolnictwo konwencjonalne miało również negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze najczęściej poprzez zanieczyszczenie wód gruntowych i powierzchniowych przez związki azotu oraz środki ochrony roślin. Ponadto badania świadczą o wyraźnej przewadze produktów ekologicznych nad konwencjonalnymi w zakresie zawartości substancji odżywczych czy wartości smakowych. Dodatkowo produkty takie ze względu na wysoką jakość uzyskują wyższą cenę. Ten system gospodarowania zapewnia również ochronę środowiska naturalnego i zachowanie bioróżnorodności.

Europa i świat

Rolnictwo ekologiczne istniało już wcześniej, jednak dynamiczny rozwój tego sposobu produkcji rolnej w Europie nastąpił w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Produkcja ekologiczna stale rośnie zarówno w Europie, jak i na świecie.

W Europie taki system gospodarowania uzyskał podstawy prawne w 1991 r. przez rozporządzenie Rady EWG nr 2092/91 z dnia 24 czerwca 1991 roku w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych.

Od 1 stycznia 2009 r. weszły w życie nowe europejskie akty prawne dotyczące rolnictwa ekologicznego. Były to przede wszystkim:

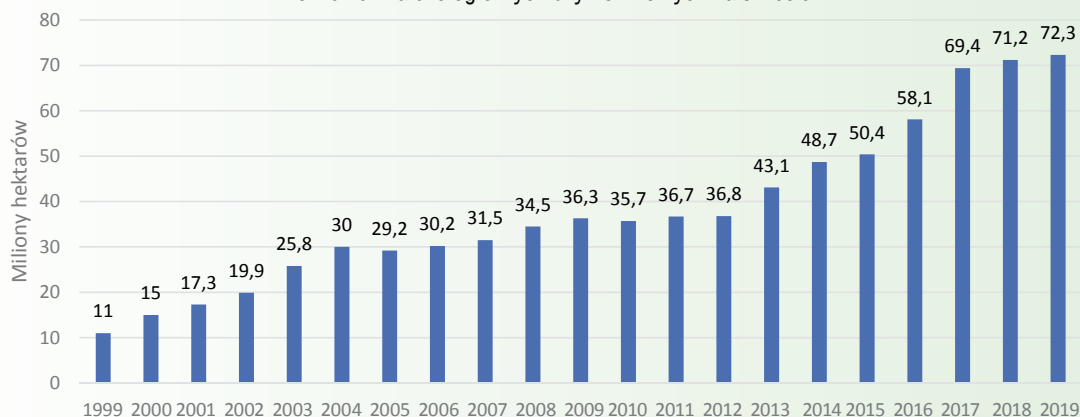
- ramowe **rozporządzenie Rady nr 834/2007 z 28 czerwca 2007 r.** w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91;
- oraz zawierające przepisy wykonawcze **rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli.**

Na świecie obserwuje się dynamiczny rozwój rolnictwa ekologicznego i powierzchni upraw. Dane pokazują, że jeszcze w 1999 r. obszar przez niego wykorzystywany sięgał 11 mln ha, w ciągu ostatnich 10 lat podwoił się, a w 2019 r. osiągnął ponad 72,3 mln ha użytków rolnych, co stanowi 1,5% ich powierzchni. Region o największych powierzchniach ekologicznych użytków rolnych to Oceania - 35,9 mln ha, czyli połowa światowych ekologicznych gruntów rolnych. Najmniej znajduje się w Afryce - 2 mln ha (3%). Kraje z największą ilością ekologicznych gruntów rolnych to Australia (35,7 mln ha), Argentyna (3,7 mln ha) i Hiszpania (2,4 mln ha).

Największy udział organicznych upraw w całkowitej powierzchni gruntów rolnych według regionu znajdują się w Oceanii (9,6%) i Europie (3,3%). Z krajów europejskich przoduje Liechtenstein - z 41,0% użytków rolnych, następnie Austria (26,1%), natomiast w szesnastu krajach udział ten stanowi 10% lub więcej.

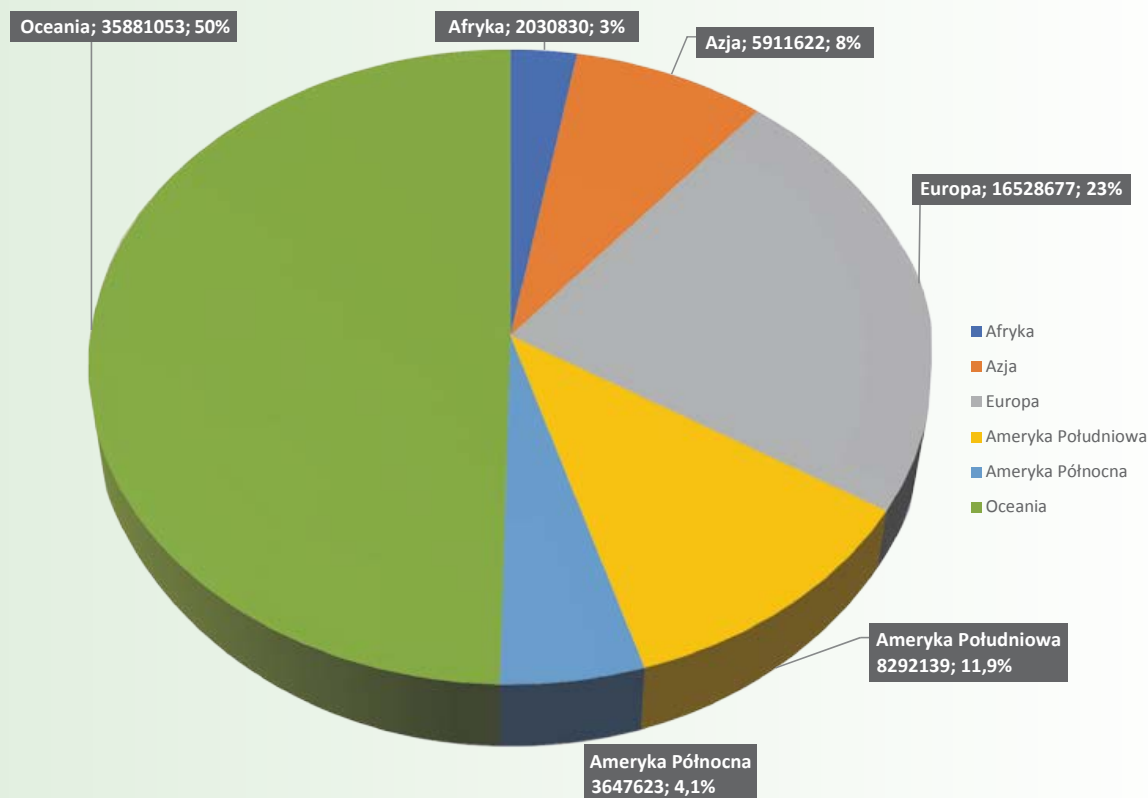
W porównaniu do 2018 r. nastąpił wzrost ekologicznych gruntów rolnych - o 1,1 mln ha, czyli 1,6%. W 2019 r. wzrosła powierzchnia upraw ekologicznych w Afryce, Europie, Ameryce Łacińskiej i Ameryce Północnej.

Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych na świecie

Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w podziale na kontynenty w 2019 r.[ha]

W odpowiedzi na wyzwania związane z szybką ekspansją, sektor produkcji ekologicznej w UE zostaje objęty nowymi ramami prawnymi. Z dniem 1 stycznia 2022 r. w stosowanie wchodzi rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007. Zachowana została idea i główne cele produkcji ekologicznej.

Produkcja ekologiczna jest ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączącym praktyki najkorzystniejsze dla środowiska i klimatu, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych oraz stosowanie wysokich norm dotyczących dobrostanu zwierząt, odpowiadających zapotrzebowaniu rosnącej liczby konsumentów na produkty wytwarzane przy użyciu naturalnych środków i procesów. Produkcja ekologiczna pełni zatem podwójną funkcję społeczną: z jednej strony w odpowiedzi na zapotrzebowanie konsumentów dostarcza na rynek produkty ekologiczne, a z drugiej strony dostarcza powszechnie dostępne dobra, przyczyniając się do ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt, jak również do rozwoju obszarów wiejskich.

Przykłady zmian, które zostaną wprowadzone na mocy nowych przepisów dotyczących produkcji ekologicznej, obejmują:

- wzmocnienie systemu kontroli, co przyczyni się do zwiększenia zaufania konsumentów do unijnego systemu produkcji ekologicznej,
- nowe przepisy dotyczące producentów, które ułatwią drobnym rolnikom przejście na produkcję ekologiczną,
- nowe przepisy dotyczące importowanych produktów ekologicznych w celu zapewnienia, aby wszystkie produkty ekologiczne sprzedawane w UE spełniały te same normy,
- szerszy wachlarz produktów, które mogą być wprowadzane do obrotu jako ekologiczne.

Ze względu na swoją specyfikę produkcja ekologiczna została wskazana w ramach *Strategii na rzecz Bioróżnorodności* oraz *Od Pola do Stołu (Farm to Fork)* jako sektor produkcji rolnej realizujący politykę UE w zakresie transformacji na rzecz zrównoważonego gospodarowania. Produkcja ekologiczna realizuje główne cele polityki ustanowione w strategii

Od Pola do Stołu, jak m.in. redukcja stosowania środków ochrony roślin, nawozów, poprawa dobrostanu zwierząt, skracanie łańcuchów dostaw, budowa silnego rolnictwa odpornego na niespodziewane zdarzenia. Wyznaczony został cel „osiągnięcia co najmniej 25% gruntów rolnych UE w systemie rolnictwa ekologicznego oraz znaczny wzrost akwakultury ekologicznej” do 2030 r.

Polska i Podkarpacie

Prekursorem produkcji ekologicznej w Polsce był inż. Julian Osetek, który w roku 1960 założył w Nakle nad Notecią 3-hektarowe gospodarstwo biodynamiczne. W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku prowadzono kursy na temat biologicznej uprawy roślin, co zaowocowało założeniem pierwszego w Polsce Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi „EKOLAND”, które zostało zarejestrowane w 1989 r. Jednak rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce do roku 1998 był bardzo powolny. Nie było w tamtym okresie żadnego wsparcia finansowego ze strony państwa, ograniczone były także możliwości uzyskania wyższej ceny zbytu ze względu na słabą organizację rynku produktów ekologicznych. Szybszy rozwój produkcji ekologicznej miał miejsce po wprowadzeniu w 1998 r. dotacji do kosztów kontroli gospodarstw, a w 1999 r. dopłat bezpośrednich do powierzchni oraz po ustawowym uregulowaniu statusu rolnictwa ekologicznego. Polska ustawa z 2001 r. o rolnictwie ekologicznym, która określiła warunki prowadzenia produkcji i przetwórstwa oraz warunki wprowadzania do obrotu produktów rolnictwa ekologicznego, a ponadto zagwarantowała dotacje dla ekogospodarstw, przyczyniła się do wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych naszym kraju. Od 2004 r. ze względu na wejście Polski w struktury Unii Europejskiej uzyskano możliwość dofinansowania produkcji ekologicznej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, dzięki czemu nastąpił dalszy rozwój tego rodzaju produkcji.

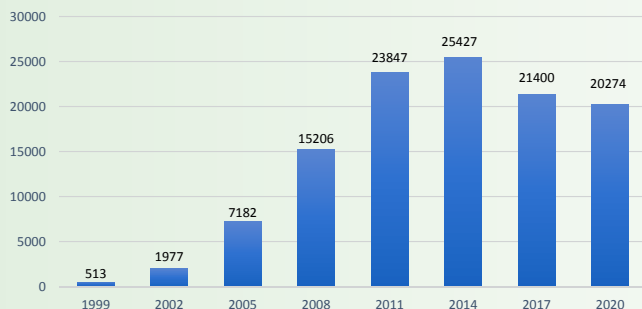
Liczba gospodarstw ekologicznych i powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w Polsce
w podziale na województwa wg stanu na 31.12.2020 r.

Województwo	Liczba gospodarstw ekologicznych	Łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych [ha]
Dolnośląskie	688	30480,83
Kujawsko-pomorskie	385	7092,59
Lubelskie	1907	28357,18
Lubuskie	926	43126,16
Łódzkie	519	9953,45
Małopolskie	664	8360,02
Mazowieckie	2179	41217,95
Opolskie	62	3323,59
Podkarpackie	969	12725,91
Podlaskie	2906	52414,55
Pomorskie	521	20792,27
Śląskie	121	3460,48
Świętokrzyskie	590	8340,40
Warmińsko-mazurskie	3241	108808,47
Wielkopolskie	748	29330,38
Zachodniopomorskie	2149	101507,02
Polska	18575	509291,27

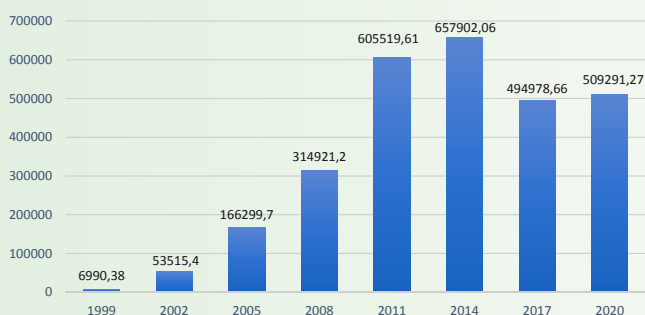
W Polsce w 2020 r. najwięcej gospodarstw ekologicznych znajdowało się w województwie warmińsko-mazurskim i podlaskim. Największą powierzchnię użytków ekologicznych również posiadało województwo warmińsko-mazurskie, kolejne to zachodniopomorskie. W województwie opolskim takich gospodarstw było najmniej.

Pierwsze na Podkarpaciu skontrolowane w 1993 r. gospodarstwo ekologiczne znajdowało się na terenie powiatu sanockiego.

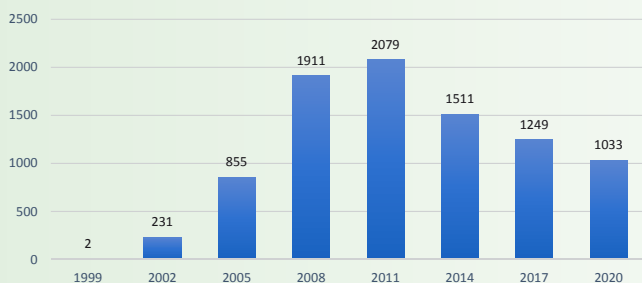
Liczba producentów ekologicznych
w poszczególnych latach w Polsce.

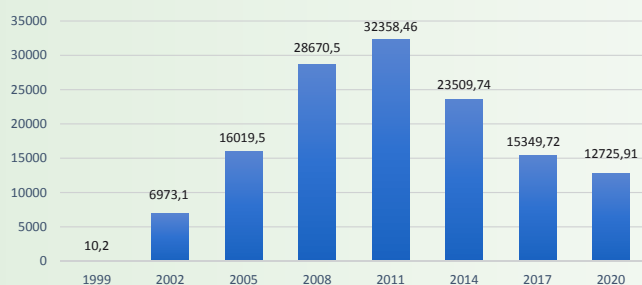
Powierzchnia upraw ekologicznych
w poszczególnych latach w Polsce [ha].

Liczba producentów ekologicznych
w poszczególnych latach w woj. podkarpackim.

Powierzchnia upraw ekologicznych
w poszczególnych latach w woj. podkarpackim [ha].

Wykresy przedstawiają jak dynamicznie wzrastała liczba gospodarstw i powierzchnia upraw ekologicznych. Spadek liczby gospodarstw i powierzchni użytków ekologicznych w ostatnich latach może być spowodowany wzrostem wymagań formalnych dla beneficjentów PROW 2014-2020. W działaniu „Rolnictwo ekologiczne” np. wprowadzono uprawy paszowe gdzie dopłata przysługuje tylko w przypadku posiadania zwierząt. Ma to szczególne znaczenie w województwie podkarpackim, gdzie znajduje się dużo trwałych użytków zielonych. Wprowadzono nowe zasady uzyskania dopłat do upraw sadowniczych m. in. zwiększono minimalną obsadę roślin, czy wymogi dotyczące nowo nasadzonych plantacji. Może to spowodować dalszy spadek liczby gospodarstw, które będą kontynuowały lub rozpoczynały prowadzenie gospodarstw metodami ekologicznymi, jednak pozostaną te, które wytwarzają produkty przeznaczone do sprzedaży.

Problemy związane z produkcją ekologiczną

Ostatnie lata w Polsce charakteryzują się stopniowym spadkiem powierzchni użytkowanej i liczby gospodarstw ekologicznych. Ciągłe brakuje zorganizowanych krajowych i międzynarodowych kanałów dystrybucji produktów rolnictwa ekologicznego. Mała jest również świadomość konsumentów, którzy często za „ekologiczne” uważają wszystkie produkty pochodzące z mniejszych gospodarstw, nie zwracając uwagi na wymagany certyfikat. Jednocześnie rozdrobnienie gospodarstw powoduje problemy z uzyskaniem jednolitych większych partii danego surowca.

Słabo nadal rozwinięty jest przemysł przetwórstwa produktów ekologicznych, zwłaszcza produktów zwierzęcych, co powoduje, że trudno jest sprzedać producentom ekologicznym swoje wyroby w wyższej cenie.

Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w województwie podkarpackim

Duże połacie użytków zielonych to sprzyjające warunki do rozwoju produkcji zwierzęcej (owczarstwo, mleczarstwo, bydło mięsne).

Ze względu na atrakcyjny przyrodniczo i turystycznie teren, szansę na rozwój stanowi połączenie rolnictwa ekologicznego z działalnością agroturystyczną.

Nieskażone obszary ziemi to możliwość pozyskiwania roślin zielarskich zarówno z ekologicznych łąk i pastwisk, jak również nieużytków znajdujących się na terenie gospodarstw ekologicznych oraz na zbiór roślin ze stanu naturalnego.

Podkarpacie ze względu na swoją przyrodniczą i społeczną specyfikę stanowi dobre miejsce do rozwoju rolnictwa ekologicznego, ważne jest jednak podejmowanie działań w zakresie promocji konsumpcji żywności ekologicznej oraz rozwoju przetwórstwa i kanałów dystrybucji.

ZASADY PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ

Rolnictwo ekologiczne to system gospodarowania, który jest zrównoważony pod względem ekologicznym, ekonomicznym i społecznym, aktywizujący przyrodnicze mechanizmy produkcji rolniczej poprzez stosowanie naturalnych środków produkcji, zapewniający trwałą żyzność gleby i zdrowotność roślin i zwierząt. Gospodarstwo rolne postrzegane jest jako samoregulujące, wykorzystujące lokalne zasoby przyrodnicze. Naczelną zasadą jest także wykluczenie z rolnictwa ekologicznego organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO) oraz ich produktów. Istotną, ważną zasadą rolnictwa ekologicznego jest odrzucenie środków chemii rolnej, weterynaryjnej i spożywczej.

Do podstawowych cech rolnictwa ekologicznego należą:

- ochrona środowiska produkcji rolniczej: gleby, wody, powietrza;
- krajobrazu (dążenie do biologicznej samoregulacji w obrębie gospodarstwa rozumianego jako system ekologiczny);
- wysoka wartość biologiczna produktów rolnych („pierwotna”), nawiązująca do właściwości produktów powstających naturalnie w przyrodzie, bez ingerencji człowieka;
- poprawa żyzności gleby, uważana za podstawę zdolności produkcyjnych;
- dążenie do zamknięcia obiegu materii, poprzez zrównoważenie
- produkcji roślinnej i zwierzęcej w gospodarstwie (samowystarczalność paszowo-nawozowa);
- różnorodność biologiczna (gatunkowa), sprzyjająca przywracaniu równowagi w środowisku produkcji.

Wielu rolników, zwłaszcza tych posiadających niewielkie gospodarstwa, uważa swoje surowce za „ekologiczne”, jednak, aby produkt mógł być formalnie uznany za ekologiczny musi być poddany systemowi kontroli i certyfikacji oraz

wyprodukowany zgodnie z zasadami określonymi w przepisach prawnych. Wynika to z konieczności ujednolicenia zasad i możliwości rozpoznawalności takich produktów na rynku, głównie poprzez wprowadzenie jednego unijnego logo i zapobiega nieuprawnionemu posługiwaniu się określeniami „bio” czy „eko”.

Każdy producent musi poddać się kontroli, która jest warunkiem uzyskania odpowiedniego certyfikatu potwierdzającego zgodność produkcji z obowiązującymi wymogami.

Zasadniczym elementem systemu kontroli są jednostki certyfikujące, akredytowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz upoważnione do przeprowadzenia kontroli oraz wydawania, a także cofania certyfikatów zgodności w zakresie rolnictwa ekologicznego. Obecnie w Polsce funkcjonuje 13 takich jednostek, które kontrolują podmioty ekologiczne. Ich wykaz znajduje się na stronie www.minrol.gov.pl oraz na końcu publikacji.

Rolnik rozpoczynający produkcję ekologiczną w pierwszej kolejności powinien wypełnić zgłoszenie podjęcia działalności w zakresie rolnictwa ekologicznego i przesłać do wybranej przez siebie jednostki certyfikującej. Odpowiedni druk można pobrać ze strony www.ijhar-s.gov.pl.

Od momentu zgłoszenia do jednostki certyfikującej producenta obowiązują wszystkie zasady rolnictwa ekologicznego.

Każdy ekoproducent poddawany jest obowiązkowej kontroli minimum raz w roku. Kontrola jest płatna, a wysokość opłaty za nią uzależniona jest przede wszystkim od powierzchni gospodarstwa.

Kontrola nie oznacza analizy produktu końcowego, lecz dotyczy sposobu produkcji. Przyjmuje się, że jeśli warunki środowiskowe nie budzą zastrzeżeń, to jakość płodów rolnych zależy od sposobu wytwarzania.

Całe gospodarstwo rolne powinno być zarządzane zgodnie z wymogami mającymi zastosowanie do produkcji ekologicznej. Optymalne jest połączenie produkcji roślinnej z chowem zwierząt. Zapewnia to równowagę paszowo-nawozową i zamknięty obieg materii.

Aby rośliny lub produkty roślinne mogły być uznane za ekologiczne, działki na których są uprawiane muszą przejść okres konwersji (przestawiania):

- przez **dwa lata** przed wysiewem lub w przypadku łąk i roślin wieloletnich, co najmniej dwa lata przed jej wykorzystaniem jako paszy z rolnictwa ekologicznego,
- w przypadku roślin wieloletnich innych niż rośliny łąkowe przez przynajmniej **trzy lata** przed pierwszym zbiorem produktów ekologicznych.

W okresie konwersji stosuje się wszystkie zasady rolnictwa ekologicznego!

Produkcja roślinna

W ekologicznej produkcji roślinnej należy stosować praktyki uprawy, które przyczyniają się do utrzymania lub zwiększania ilości materii organicznej gleby, zwiększają jej stabilność i różnorodność biologiczną oraz zapobiegają zagęszczaniu i erozji.

Rośliny powinny być nawożone poprzez ekosystem gleby, a nie za pomocą dodawanych do gleby nawozów rozpuszczalnych. W uprawie metodami ekologicznymi zabronione jest stosowanie: herbicydów, syntetycznych nawozów mineralnych, niedozwolonych środków ochrony roślin.

Żyzność i aktywność biologiczna gleby jest utrzymywana i zwiększana poprzez stosowanie wieloletniego płodozmianu, z wykorzystaniem roślin bobowatych (motylkowatych) i innych roślin na nawóz zielony, a także obornika lub substancji organicznej, najlepiej przekompostowanej, pochodzącej z produkcji ekologicznej. W uprawie dopuszcza się stosowanie preparatów biodynamicznych.

Rolnictwo ekologiczne wykorzystuje nawozy mineralne, wyłącznie pochodzenia naturalnego. Zawarte są one

w przepisach prawnych Unii Europejskiej. Znajdują się tu m.in. takie substancje jak: siarczan potasu, węglan wapnia (kreta, margiel), węglan magnezu, siarczan magnezu, siarka elementarna czy mączka mineralna i glinki.

Nawozy mineralne i środki poprawiające właściwości gleby mogą być stosowane tylko wówczas, jeżeli zostały dopuszczone do stosowania w produkcji ekologicznej. Nie można stosować mineralnych nawozów azotowych. W Polsce jednostką organizacyjną oceniającą i potwierdzającą zgodność w zakresie wymagań określonych w przepisach rolnictwa ekologicznego dla nawozów i środków poprawiających właściwości gleby do produkcji ekologicznej oraz prowadzącą ich wykaz jest Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach.

Zapobieganie szkodom wyrządzanym przez szkodniki, choroby i chwasty polega przede wszystkim na ochronie ich naturalnych wrogów, doborze odpornych gatunków i odmian, stosowaniu prawidłowego płodozmianu, odpowiednich technik uprawy i zabiegów termicznych. W przypadku stwierdzonego zagrożenia uprawy dozwolone jest wyłącznie stosowanie środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w produkcji ekologicznej. W ochronie roślin dopuszcza się stosowanie preparatów wirusowych i bakteryjnych, pułapek, substancji feromonowych, wyciągów roślinnych i innych środków naturalnych. Wykaz dopuszczonych w Polsce środków ochrony roślin można znaleźć na stronie Instytutu Ochrony Roślin- Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu.

Do uprawy stosuje się wyłącznie nasiona oraz materiał rozmnożeniowy wyprodukowany metodami ekologicznymi. W tym celu roślina mateczna w przypadku nasion i roślina rodzicielska w przypadku wegetatywnego materiału rozmnożeniowego jest uprawiana zgodnie z zasadami produkcji ekologicznej co najmniej przez jedno pokolenie, a w przypadku roślin wieloletnich, co najmniej przez dwa sezony wegetacyjne.

Produkcja zwierzęca

Zwierzęta spełniają w produkcji rolnej istotną rolę, ponieważ dostarczają materii organicznej i substancji odżywczych dla uprawianej gleby, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu gleby i zrównoważonego rozwoju rolnictwa.

W produkcji zwierzęcej stosowane są najwyższe standardy dobrostanu zwierząt. Metoda chowu, w tym obsada i warunki w pomieszczeniach, zapewniają zaspokojenie potrzeb rozwojowych, fizjologicznych i etologicznych zwierząt. Zwierzęta mają stały dostęp do terenów na wolnym powietrzu, w miarę możliwości do pastwisk, kiedy tylko pozwalają na to warunki pogodowe i stan gruntu.

Produkcja zwierzęca musi być powiązana z powierzchnią gruntów rolnych.

Liczbę zwierząt ogranicza się w celu minimalizowania nadmiernego wypasu, zrycia gleby, erozji lub zanieczyszczenia powodowanego przez zwierzęta lub rozrzucanie wytwarzanych przez nie nawozów. Maksymalna obsada zwierząt na 1 ha to nie więcej niż 2 DJP. W budynkach inwentarskich należy im zapewnić dostateczną wielkość stanowiska, stały dostęp do wody i pasz, wystarczającą ilość światła i naturalną ściółkę. Określone są minimalne powierzchnie pomieszczeń i przestrzeni otwartych odpowiednie dla różnych gatunków zwierząt.

Dobór ras odbywa się z uwzględnieniem zdolności zwierząt do przystosowania się do warunków lokalnych, ich żywotności oraz odporności na choroby lub problemy zdrowotne.

Zwierzęta żywione są paszami ekologicznymi złożonymi ze składników rolniczych uzyskanych w produkcji ekologicznej oraz z naturalnych substancji nierolniczych.

Stosowane są praktyki gospodarskie, które wzmacniają układ odpornościowy i naturalny system obrony przed chorobami, w tym zapewnienie regularnego ruchu oraz dostęp do terenów na wolnym powietrzu i pastwisk.

Zwierzęta leczone są metodami naturalnymi, stosowanie alopacyjnych weterynaryjnych produktów leczniczych oraz antybiotyków odbywa się tylko za zgodą jednostki certyfikującej na odpowiedzialność lekarza weterynarii. Okres karencji dla

produktów pochodzących od leczonych zwierząt jest dwa razy dłuższy niż określony przez producenta leku. Profilaktyczne podawanie leków jest zabronione, a szczepienia ochronne dopuszczone tylko wtedy, gdy są wymagane urzędowo.

Celem systemu ekologicznej produkcji zwierzęcej powinno być to, aby w pełnym cyklu produkcyjnym różnych gatunków zwierząt znalazły się wyłącznie zwierzęta pochodzące z hodowli ekologicznej. Dokupywane zwierzęta muszą pochodzić z chowu w gospodarstwach ekologicznych (do celów rozrodu i tylko na określonych warunkach, mogą pochodzić ze źródeł konwencjonalnych). Dopiero po określonym czasie utrzymania w gospodarstwie ekologicznym zwierzęta, a także produkty pochodzące od tych zwierząt mogą być sprzedawane jako ekologiczne.

Przetwórstwo ekologiczne

Zasady produkcji ekologicznej dotyczą wszystkich etapów łańcucha dostaw, a więc produkcji na poziomie gospodarstw rolnych, przetwarzania, dystrybucji i handlu detalicznego. Każdy podmiot uczestniczący w tym łańcuchu musi przestrzegać przepisów i zasad z zakresu rolnictwa ekologicznego.

W przetwarzaniu produktów rolnictwa ekologicznego dopuszczalne są tradycyjne metody mechaniczne, fizyczne, fermentacyjne oraz ograniczona liczba substancji dodatkowych.

Niedozwolone są następujące grupy substancji dodatkowych: sztuczne barwniki, konserwanty, przeciwutleniacze, antybiotyki, sztuczne substancje słodzące, substancje wzmacniające smak i zapach, substancje wybielające, rozpuszczalniki ekstrakcyjne i in. substancje pochodzące z syntezy chemicznej.

W przetwórstwie ekologicznym nie wolno stosować: organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO) ani jakichkolwiek produktów otrzymanych z tych organizmów oraz promieniowania jonizującego. Napromienianie żywności jest zabronione.

Wykluczona jest chemiczna obróbka produktów żywnościowych oraz **tworzenie** produktów żywnościowych z **izolowanymi składnikami** żywności.

Przepisy określają, że każdy etap produkcji, począwszy od produkcji wstępnej, aż do przechowywania, przetwarzania, transportu i sprzedaży lub zaopatrzenia ostatecznego klienta musi podlegać kontroli i certyfikacji.

Postępowanie z produktami rolnictwa ekologicznego musi, na każdym etapie, zapobiegać ich zmieszaniu z produktami niespełniającymi takich wymogów, określanymi jako konwencjonalne.

Podmioty prowadzące działalność konwencjonalną mogą prowadzić równoległą produkcję ekologiczną pod warunkiem ich **rozgraniczenia: albo przestrzennego** (osobne linie technologiczne lub odrębne obiekty produkcyjne), **albo czasowego** (prowadzenie produkcji ekologicznej i konwencjonalnej w różnych terminach).

ZNAKOWANIE I JAKOŚĆ ŻYWNOSCI EKOLOGICZNEJ

Znakowanie produktów

Tylko żywność poddana kontroli i certyfikacji może być wprowadzona do obrotu z powołaniem na ekologiczną metodę produkcji i odpowiednio oznaczona.

Każdy produkt paczkowany musi obowiązkowo posiadać **logo rolnictwa ekologicznego**. W Unii Europejskiej jest to znak „Euro-liścia” - unijne gwiazdki ułożone w kształt liścia na zielonym tle i niesie ze sobą dwa jasne przesłania: przyroda i Europa.

Poniżej logo zamieszcza się **numer identyfikacyjny** jednostki kontrolującej podmiot dokonujący ostatecznej czynności przygotowującej produkt do obrotu (etykietowanie) w formie AB-CDE-999, gdzie:

- AB – kod państwa jednostki certyfikującej,
- CDE – wyróżnik eko - rolniczego statusu: BIO, EKO, ORG,
- 999 – trzycyfrowy numer kodowy, nadany przez państwo członkowskie jednostce certyfikującej.

Dla polskich produktów numer ten ma formę **PL-EKO-999 (cyfry od 01 do 13)**.

Zamieszczana jest również informacja o pochodzeniu surowców danego produktu, w formie: „rolnictwo UE”, „rolnictwo spoza UE”, bądź obie adnotacje lub np. „rolnictwo PL” - jeśli minimum 98% składników pochodzi z Polski (z danego państwa UE).

Unijne logo produkcji ekologicznej może być również stosowane w kolorze czarno-białym, jak przedstawiono poniżej, ale jedynie w przypadku, gdy zastosowanie wersji kolorowej jest niewykonalne.

PL-EKO-00
Rolnictwo UE

Należy pamiętać, że produkt przetworzony może być oznakowany jako ekologiczny, jeżeli co najmniej 95% składników pochodzenia rolniczego w nim zawartych jest lub pochodzi z produktów uzyskiwanych metodami ekologicznymi, a pozostałe 5% składników, jak substancje dodatkowe czy składniki nieekologiczne jest ściśle określone w przepisach dotyczących ekoprodukcji. I tylko w takim przypadku możliwe jest umieszczenie unijnego logo na opakowaniu produktu. Natomiast jeśli ekoskładników jest poniżej 95%, to odnośne powołanie na rolnictwo ekologiczne może zostać zamieszczone wyłącznie w składzie surowcowym, z adnotacją „x% składników z rolnictwa ekologicznego”, ale w takim przypadku stosowanie logo UE jest niedozwolone.

Kupując produkt bezpośrednio od rolnika, należy upewnić się, że podlega on kontroli i posiada odpowiedni certyfikat potwierdzający sposób produkcji. Jeśli w sklepie lub na bazarze sprzedawca oferuje produkty ekologiczne, które są sprzedawane bez opakowań jednostkowych, to musi legitymować się aktualnym certyfikatem, który zawiera wykaz produktów ekologicznych.

Jakość żywności ekologicznej

Żywność ekologiczna jest uzyskiwana z produktów, które wytwarzane są w systemie gospodarstw ekologicznych, w których nie stosuje się nawozów sztucznych, pestycydów, regulatorów wzrostu, antybiotyków. W takim gospodarstwie prowadzona jest kontrola sposobu produkcji, co potwierdzone jest odpowiednim atestem. Produkty ekologiczne nie są wzbogacane dodatkami sztucznymi, są przetwarzane tylko w niezbędnym stopniu, bez użycia organizmów modyfikowanych genetycznie i nie są poddawane obróbce z zastosowaniem promieniowania jonizującego. Minimalne przetworzenie żywności pozwala na zachowanie pierwotnej wartości odżywczej. Od surowców ekologicznych oczekuje się wyższej jakości odżywczej i zdrowotnej.

Mniej zanieczyszczeń

Ograniczenie agrochemii pozwala na zmniejszenie zawartości szkodliwych związków w produktach ekologicznych. Dzięki ograniczeniu stosowania mineralnych nawozów azotowych żywność pochodząca z gospodarstw organicznych charakteryzuje się niższą zawartością azotanów i azotynów, szczególnie np. w marchwi i ziemniakach. Pomimo wielu czynników wpływających na zawartość azotanów w produktach żywnościowych (m.in. warunki klimatyczne, nawodnienie, rodzaj gleby, nasłonecznienie), że dzięki ekologicznym metodom upraw roślin można nawet o 50% zmniejszyć ich ilość dostarczaną do naszego organizmu.

Azotany wprawdzie nie są szkodliwe dla zdrowia, jednakże łatwo ulegają redukcji do azotynów, które mają negatywny wpływ na zdrowie. Mogą powodować methemoglobinemię, która upośledza transport tlenu. Poza tym azotyny reagują z drugo- i trzeciorzędowymi aminami, tworząc nitrozoaminy, które mają udowodnione działanie mutagenne i kancerogenne.

Szczególnie toksyczną grupą związków są pestycydy. Mogą powodować upośledzenie procesów odpornościowych, zaburzenia pracy serca, wykazują działanie teratogenne, zmiany neurologiczne, powstawanie nowotworów. Z badań przeprowadzonych w Niemczech i Szwajcarii porównujących zawartość pestycydów w produktach konwencjonalnych i ekologicznych wynikało, że owoce i warzywa z ekologicznych upraw były prawie całkowicie wolne od pozostałości pestycydów, zaś z upraw konwencjonalnych zawierały pestycydy w ok. 50% próbek, a w 3-6% próbek były to zawartości przekraczające dopuszczalne normy. Badania francuskie wykazały, że wraz ze wzrostem udziału żywności produkowanej metodami ekologicznymi w diecie (nawet już od 25% ich udziału w codziennym pożywieniu), wyraźnie zmniejsza się zawartość pozostałości pestycydów w mleku karmiących matek.

Niewątpliwie żywność ekologiczna jest obecnie podstawowym sposobem na to, aby dostarczać organizmowi produkty pozbawione sztucznych dodatków.

Wyższa zawartość składników odżywczych

W rolnictwie konwencjonalnym, gdy wzrasta wysokość plonów, poziom witamin i minerałów często spada, co określa się jako „efekt rozcieńczenia”. Ze wzrostem suchej masy wzrasta zawartość substancji odżywczych. Dokonując przeglądu badań, w których porównano produkty uprawy ekologicznej i konwencjonalnej wykazano, że wyroby upraw organicznych zawierają o 27% więcej witaminy C, o 21,1% więcej żelaza, o 29,3% więcej magnezu oraz o 13,6% więcej fosforu w porównaniu z uprawami konwencjonalnymi.

Zachodnioeuropejskie badania często wykazywały wyższe poziomy składników mineralnych w warzywach i owocach z gospodarstw ekologicznych. Więcej żelaza stwierdzono w wiśniach, czarnych porzeczkach, szpinaku, kapuście włoskiej i marchwi, a nawet chlebie ekologicznym. Stosunkowo więcej magnezu zawierała kapusta włoska, marchew, ziemniaki, pory, sałata, czarne porzeczki produkowane metodami ekologicznymi. Stwierdzono też więcej fosforu w ekologicznych ziemniakach, selerze, wiśniach, marchwi, kapuście włoskiej, szpinaku a także czarnych porzeczkach. Badania wykazały więcej potasu w ekoproduktach: marchwi, ziemniakach, szpinaku, kapuście włoskiej oraz chlebie. Znalezione więcej wapnia w ekologicznym mleku, wiśniach, czarnych porzeczkach, szpinaku, kapuście włoskiej, marchwi i ziemniakach.

Stwierdzono, że produkty z upraw ekologicznych charakteryzują się wyższą zawartością związków fenolowych. Badania prowadzone na pomidorach, cebuli i czarnej porzeczce potwierdzają średnio wyższy o 27% poziom flawonoidów w produktach ekologicznych. Wyniki dotyczące zawartości antocyjanów w jabłkach, czerwonej cebuli i czarnej porzeczce wskazują, że w surowcach ekologicznych ich zawartość była wyższa średnio o 62% w stosunku do konwencjonalnych.

Przeprowadzone badania dotyczące zawartości związków bioaktywnych w sokach owocowych wskazują, iż eko-

logiczne soki warzywne charakteryzują się istotnie wyższą zawartością suchej masy oraz związków fenolowych ogółem w porównaniu do ich odpowiedników konwencjonalnych. Najwyższą zawartością suchej masy i kwasów fenolowych ogółem (w tym kwasu kawowego) w grupie soków ekologicznych odznaczał się sok marchwiowy. Badania te wskazują na wyższą zawartość niektórych związków bioaktywnych w sokach warzywnych pochodzących z produkcji ekologicznej w porównaniu do konwencjonalnej, jednak otrzymane wyniki zależą zarówno od zastosowanej agrotechniki, jak również czynników odmianowych i przetwórczych.

Wśród ekologicznych soków owocowych naturalnych istotnie wyższą zawartością witaminy C, polifenoli ogółem, antocyjanów ogółem, a także kwasów fenolowych ogółem wyróżniał się czysty sok aroniowy.

Badania potwierdzają wyższą zawartość β -karotenu i likopenu w produktach ekologicznych. Co jest dowodem na to, że spożywanie żywności ekologicznej może przyczynić się do promocji zdrowia ze względu na antyoksydacyjne właściwości obecnych w niej związków biologicznie czynnych.

Rośliny pochodzące z upraw ekologicznych, gdzie stosuje się nawożenie organiczne, nastawiają swój metabolizm na produkcję związków węglowych, takich jak: cukry, związki fenolowe i witamina C oraz inne związki o charakterze antyoksydacyjnym.

Osoby odżywiające się w sposób zharmonizowany i spożywające żywność produkowaną w sposób ekologiczny są bardziej odporne na przemęczenie, a ich układ nerwowy jest mniej obciążony. Należy podkreślić funkcje prozdrowotne produktów ekologicznych, które z uwagi na niższe zawartości związków azotowych i jednocześnie wyższe zawartości witaminy C mogą mieć istotne znaczenie w profilaktyce antynowotworowej. Produkty te ważne są również ze względu na swą aktywność antyoksydacyjną.

Ważnym kryterium jest jakość sensoryczna produktów. Produkty ekologiczne z uwagi na wyższą zawartość suchej masy mają zwartą konsystencję i są słodsze. Ponadto żywność ta ma wyraźniejszy zapach i smak. Lepszą jakość sensoryczną produktów ekologicznych potwierdzają wyniki badań, w których zwierzęta karmione paszami ekologicznymi i konwencjonalnymi, wykazały preferencje w kierunku produktów ekologicznych.

Warto dodać, że zwierzęta karmione paszą z ekologicznego gospodarstwa charakteryzują się lepszymi parametrami zdrowia oraz płodności, a także wykazują mniej chorób metabolicznych.

Ziemniopłydy ekologiczne przechowują się lepiej niż konwencjonalne. Związane to jest z ograniczeniem aktywności enzymatycznej i spowolnieniem procesów oddychania oraz procesów gnicia i rozkładu, co tłumaczone jest wyższą zawartością suchej masy. Tym samym produkty te wykazują wyższą wartość odżywczą oraz przynoszą korzyści ekonomiczne. Z przeprowadzonej analizy wynika, że badane próbki owoców i warzyw ekologicznych miały w porównaniu z ich konwencjonalnymi odpowiednikami niższe straty masy o ok. 10%.

Jednak ekologiczna produkcja roślinna oraz zwierzęca charakteryzują się niższą wydajnością w porównaniu z konwencjonalną produkcją rolniczą. Dowiedziono, że plony z upraw ekologicznych są o ok. 20% mniejsze. Konsekwencją tego jest niższy zysk dla producenta oraz wyższe ceny produktów dla konsumentów, co z kolei może stanowić barierę zakupową.

Produkty ekologiczne sprzedawane są po znacznie wyższych cenach. Według przeprowadzonych badań konsumenci są skłonni zapłacić cenę o 10% wyższą za ekologiczne artykuły żywnościowe. Jednak produkty ekologiczne charakteryzują się aż 30–50% wzrostem cen w stosunku do produktów konwencjonalnych. Ceny żywności ekologicznej są uzależnione od miejsca ich zakupu. Najtaniej można kupić ekoproducty wprost u rolników. Najwyższe ceny stosują sklepy specjalistyczne lub hipermarkety z wydzielonymi stoiskami w dużych aglomeracjach miejskich.

MOŻLIWOŚCI SPRZEDAŻY PRODUKTÓW Z GOSPODARSTWA

W wielu krajach europejskich, również w Polsce rośnie zainteresowanie konsumentów produktami lokalnymi i regionalnymi wytwarzanymi w sposób tradycyjny. Jest to spowodowane większą świadomością konsumencką, a efektem jest odchodzenie od zakupu żywności wytwarzanej masowo w sposób przemysłowy. Większość konsumentów wybiera produkty droższe, ale zdrowsze i smaczniejsze.

Poniżej omówione zostaną formy produkcji i sprzedaży żywności, w ramach których rolnik może zbywać oraz przetwarzać surowce z własnego gospodarstwa. Każdy rolnik może wybrać formę odpowiednią dla swojego gospodarstwa z uwzględnieniem rodzaju produktów oraz skali produkcji. Każda forma produkcji i sprzedaży ma określone wymagania określone w aktach prawnych, które muszą być spełnione indywidualnie przez każdego producenta żywności.

Rolniczy handel detaliczny

Definicja

Rolniczy handel detaliczny to jedna z form sprzedaży, która daje rolnikom prowadzącym małe gospodarstwa możliwość zwiększenia dochodów. Dzięki uregulowaniu kwestii prowadzenia rolniczego handlu detalicznego ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia sprzedaży żywności przez rolników od 1 stycznia 2017 r. rolnik zyskał lepsze warunki rozwoju produkcji i sprzedaży konsumentom finalnym żywności wyprodukowanej w całości lub w części z własnej uprawy, chowu lub hodowli. Pokonanie barier prawnych dotyczących produkcji i sprzedaży, dało również konsumentom możliwość zakupu produktów żywnościowych wprost od rolników – producentów żywności.

Od 1 stycznia 2019 r. do rolniczego handlu detalicznego mają zastosowanie również przepisy ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia sprzedaży żywności przez rolników do sklepów i restauracji (Dz.U. poz. 2242). Zawiera ona rozwiązania ułatwiające prowadzenie produkcji żywności i jej wprowadzanie na rynek przez podmioty prowadzące rolniczy handel detaliczny.

Rolniczy handel detaliczny – jest to działalność polegająca na produkcji żywności pochodzącej w całości lub części z własnej uprawy, hodowli lub chowu podmiotu działającego na rynku spożywczym i zbywaniu takiej żywności:

- a) konsumentowi finalnemu, o którym mowa w art. 3 ust. 18 rozporządzenia nr 178/2002, lub
- b) do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego;”

Rejestracja i nadzór

Rolnicy chcący rozpocząć działalność w ramach rolniczego handlu detalicznego muszą zarejestrować swoją działalność w Państwowej Inspekcji Sanitarnej lub Inspekcji Weterynaryjnej.

W przypadku żywności pochodzenia niezwierzęcego, należy złożyć wniosek o wpis zakładu do rejestru zakładów podlegających urzędowej kontroli organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej w formie pisemnej, co najmniej 14 dni

przed dniem rozpoczęcia planowanej działalności do właściwego państwowego powiatowego inspektora sanitarnego. Wzór wniosku o rejestrację rolniczego handlu detalicznego dla produktów pochodzenia niezwierzęcego, określa załącznik nr 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2007 r. w sprawie wzorów dokumentów dotyczących rejestracji i zatwierdzania zakładów produkujących lub wprowadzających do obrotu żywność podlegających urzędowej kontroli Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

W przypadku produktów pochodzenia zwierzęcego lub żywności zawierającej jednocześnie środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego

i niezwierzęcego (tzw. żywności złożonej), wniosek o wpis zakładu do rejestru zakładów w formie pisemnej, składa się w terminie co najmniej 30 dni przed dniem rozpoczęcia planowanej działalności do właściwego powiatowego lekarza weterynarii. Wzór takiego wniosku udostępniony jest na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Weterynarii pod adresem www.wetgiw.gov.pl. Informacje, które powinien zawierać wniosek oraz dodatkowe ewentualne dokumenty, które należy dołączyć do wniosku określa art. 21 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego. Wniosek taki zawiera: imię, nazwisko i adres albo nazwę, siedzibę i adres wnioskodawcy, nr identyfikacyjny w ewidencji gospodarstw rolnych, o ile wnioskodawca taki posiada, określenie rodzaju i zakresu działalności, która ma być prowadzona, określenie lokalizacji zakładu, w którym ma być prowadzona działalność.

Nadzór nad produkcją i zbywaniem żywności pochodzenia niezwierzęcego sprawuje **Państwowa Inspekcja Sanitarna**. W przypadku produktów pochodzenia zwierzęcego lub żywności zawierającej jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i pochodzenia zwierzęcego **Inspekcja Weterynaryjna**.

Jakość handlowa żywności kontrolowana jest przez **Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych**, która korzysta z rejestrów prowadzonych przez organy Inspekcji Weterynaryjnej lub Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Zasady sprzedaży żywności

Rolnik prowadzący działalność w zakresie rolniczego handlu detalicznego może zbywać żywność:

- konsumentowi finalnemu, o którym mowa w art. 3 ust. 18 rozporządzenia nr 178/2002 tzn. ostateczny konsument środka spożywczego, który nie wykorzystuje żywności w ramach działalności przedsiębiorstwa spożywczego;
- do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego, jeżeli zakłady te są zlokalizowane na obszarze województwa, w którym ma miejsce prowadzenie produkcji tej żywności lub na obszarach powiatów, lub miast stanowiących siedzibę wojewody, lub sejmiku województwa, sąsiadujących z tym województwem;

Zgodnie z ustawą z 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia żywność zbywana w ramach rolniczego handlu detalicznego:

- musi być dokumentowana w sposób umożliwiający określenie ilości zbywanej żywności,
- nie może być dokonywana z udziałem pośrednika, z wyjątkiem zbywania takiej żywności podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszy, organizowanych w celu promocji żywności, jeżeli pośrednik zbywa konsumentom finalnym żywność:
  - wyprodukowaną przez tego pośrednika w ramach rolniczego handlu detalicznego,
  - wyprodukowaną przez inny podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny na obszarze powiatu, w którym pośrednik ten prowadzi produkcję żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego, lub na obszarze powiatu sąsiadującego z tym powiatem.

Miejsce sprzedaży żywności musi być odpowiednio oznakowane, widoczne dla konsumenta i powinno zawierać:

- napis „rolniczy handel detaliczny”;
- dane obejmujące: imię i nazwisko albo nazwę i siedzibę podmiotu prowadzącego rolniczy handel detaliczny,
- adres miejsca prowadzenia produkcji tej żywności,
- w przypadku podmiotów prowadzących sprzedaż żywności pochodzenia zwierzęcego i żywności złożonej, weterynaryjny numer identyfikacyjny.

Limity ilościowe żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego

Rolniczy handel detaliczny to działalność ograniczona ilościowo. Oznacza to, że przedsiębiorca, który chce prowadzić działalność w takiej formie nie może przekroczyć limitów ilościowych sprzedawanej żywności. Maksymalne ilości żywności

zbywanej rocznie określone są w rozporządzeniu z 16 grudnia 2016 r. w sprawie maksymalnej ilości żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego oraz zakresu i sposobu jej dokumentowania (Dz.U. poz. 2159) w poszczególnych załącznikach, oddzielnie dla:

- surowców pochodzenia niezwierzęcego – 124 rodzaje;
- żywności pochodzenia niezwierzęcego innej niż surowce oraz żywności zawierającej jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego – 16 rodzajów;
- surowców pochodzenia zwierzęcego – 7 rodzajów;
- produktów pochodzenia zwierzęcego innych niż surowce – 8 rodzajów.

W związku z określonymi limitami podmiot prowadzący działalność w zakresie rolniczego handlu detalicznego ma obowiązek prowadzenia dokumentacji umożliwiającej określenie ilości zbywanej żywności. Dokumentację prowadzi się i przechowuje odrębnie za każdy rok kalendarzowy. Dokumentacja powinna zawierać:

- numer kolejnego wpisu,
- datę zbycia żywności,
- ilość i rodzaj zbytej żywności.

Do limitów ilościowych żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego wliczana jest także ilość żywności zbywanej z udziałem pośrednika. Pośrednik, który może zbywać żywność wyprodukowaną przez inny podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny zobowiązany jest do:

- prowadzenia dokumentacji umożliwiającej określenie ilości zbywanej żywności podmiotowi, którego żywność sprzedaje;
- prowadzenia dokumentacji dotyczącej podmiotów, których żywność zbywa podczas wystawy, festynu, targu lub kiermaszu odrębnie dla każdego podmiotu, która zawiera: numer kolejnego wpisu, datę zbycia żywności, ilość i rodzaj zbytej żywności, miejsce zbycia żywności, imię, nazwisko oraz adres albo nazwę, siedzibę oraz swój adres;
- przekazywania dokumentacji podmiotowi, którego żywność zbywał niezwłocznie po zakończeniu wystawy, festynu, targu lub kiermaszu;
- zamieszczenia informacji w dokumentacji niezwłocznie po każdorazowym zbyciu żywności konsumentowi finalnemu.

Dokumentację dotyczącą ilości zbywanej żywności podmiot ma obowiązek przechowywać przez dwa lata od końca roku kalendarzowego, za który została sporządzona.

Wymagania higieniczne dla produkcji żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego

Produkcja i zbywanie żywności muszą spełniać wymagania określone w rozporządzeniu nr 178/2002 WE i rozporządzeniu nr 852/2004 WE w sprawie higieny środków spożywczych oraz w przepisach wydanych w trybie tych rozporządzeń, oraz wymagania zawarte w ustawie o bezpieczeństwie żywności i żywienia, oraz w ustawie o produktach pochodzenia zwierzęcego.

W ramach rolniczego handlu detalicznego dopuszcza się produkcję żywności w pomieszczeniach wykorzystywanych na co dzień jako prywatne domy mieszkalne.

W przypadku produkcji żywności w domach mieszkalnych przy wykorzystaniu sprzętu i urządzeń gospodarstwa domowego w kuchni domowej, producenta obowiązują uproszczone wymagania higieniczne określone w rozporządzeniu (WE) nr 852/2004 w sprawie higieny środków spożywczych w załączniku II w rozdziale III „*Wymagania dotyczące ruchomych i/lub tymczasowych pomieszczeń (jak duże namioty, stragany, ruchome punkty sprzedaży), pomieszczeń używanych głównie jako prywatne domy mieszkalne, ale gdzie regularnie przygotowuje się żywność w celu wprowadzania do obrotu, i automatów ulicznych*”. Są to wymagania podstawowe, określające wymogi ogólne, pozostawiające dużą swobodę w ich spełnianiu. Jednak każdy producent powinien indywidualnie przeanalizować ewentualne nieprawidłowości czy zagrożenia, które mogą wystąpić w trakcie produkcji żywności w zależności od rodzaju czy wielkości produkcji i zaplanować sposoby i możliwości zapobiegania tym zagrożeniom.

Podmioty, które prowadzą produkcję żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego w pomieszczeniach innych niż domy mieszkalne, muszą spełnić wymagania określone w załączniku II w rozdziale I i II rozporządzenia nr 852/2004 WE.

Znakowanie żywności wprowadzonej do obrotu w ramach rolniczego handlu detalicznego

Każdy, który produkuje i sprzedaje żywność w ramach rolniczego handlu detalicznego powinien ją oznakować zgodnie z wymaganiami określonymi w przepisach krajowych i unijnych.

Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi kwestię znakowania środków spożywczych jest *rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności*, *rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych* oraz *rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych*. Każdemu środkowi spożywczemu przeznaczonemu do dostarczenia konsumentowi finalnemu lub zakładom żywienia zbiorowego muszą towarzyszyć informacje na temat żywności zgodnie z ww. rozporządzeniami.

Ogólne zasady, którymi powinien kierować się producent żywności:

- etykiety żywności powinny być jasne i zrozumiałe,
- informacje na opakowaniu muszą być umieszczone w widocznym miejscu w taki sposób, aby były wyraźnie czytelne oraz nieusuwalne,
- podane informacje nie mogą wprowadzać w błąd co do właściwości i charakteru produktu, użytych składników, jego ilości w opakowaniu, trwałości, kraju lub miejsca pochodzenia, metod wytwarzania itp.,

- nie można w oznakowaniu informować o właściwościach produktu, których on nie posiada, albo gdy wszystkie podobne produkty mają takie właściwości; szczególnie nie można podawać informacji przypisujących produktom właściwości zapobiegania chorobom lub leczenia chorób bądź też odwoływać się do takich właściwości,
- wysokość czcionki użyta w napisach na opakowaniach nie może być mniejsza niż 1,2 mm. Tylko na bardzo małych opakowaniach, gdzie największa powierzchnia do umieszczenia informacji jest mniejsza niż 80 cm² wysokość czcionki może wynosić 0,9 mm.

W zależności od tego czy produkt będzie sprzedawany w opakowaniu czy bez (luzem) będą obowiązywały inne przepisy i na etykietach będzie trzeba umieścić inne dane.

Produkty opakowane muszą mieć informacje uwzględniające wymagania zawarte m.in. w art. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011.

Produkt opakowany powinien mieć umieszczone na etykiecie:

1. Nazwę produktu. Nazwa, którą producent umieszcza na etykiecie:
  - to taka, która została wpisana do przepisów – jest to bardzo istotne dla producentów soków lub nektarów, przetworów mlecznych, mleka, dżemu, marmolady, powidła, konfitury, miodu, ponieważ stosując te nazwy producent musi produkować wyroby zgodne z definicjami podanymi we właściwych przepisach;
  - to również nazwa zwyczajowa – można ją zastosować, jeśli produkt, który będzie sprzedawany nie ma nazwy określonej w przepisach, a zastosowana przez producenta nazwa zwyczajowa jest ogólnie znana i rozumiana przez konsumentów;
  - to nazwa opisowa – trzeba ją zastosować, jeśli produkt nie jest definiowany w przepisach i nie ma nazwy zwyczajowej – taką nazwę stosuje się w przypadku sprzedaży wędlin, pieczywa, ciast, dań gotowych.
2. Wykaz składników, w którym muszą być umieszczone wszystkie składniki użyte do przygotowania produktu ze szczególnym wyróżnieniem składników powodujących alergię lub nietolerancję oraz wskazaniem procentowej zawartości najważniejszych składników.
3. Informację o możliwej obecności w produkcie alergenów, które mogą znaleźć się w produkcie w sposób niezamierzony, przypadkowy.
4. Ilość netto, czyli ile produktu znajduje się w opakowaniu, które będzie sprzedawane.
5. Datę trwałości/termin przydatności do spożycia;

Producent po wyprodukowaniu wyrobu musi ustalić przez jaki czas ten wyrób będzie mógł znajdować się w obrocie, tzn. do kiedy będzie mógł go sprzedać, a konsument zjeść;

Produkty łatwo psujące się, np. świeże soki, ciasta, wędliny niedojrzewające, dania gotowe, sery niedojrzewające, muszą mieć na etykiecie podany termin przydatności do spożycia – po upływie tego terminu produkt nie nadaje się do spożycia, a na etykiecie powinno być napisane „należy spożyć do: dzień, miesiąc, rok.

Dla pozostałych produktów, np. poddanych pasteryzacji soków, dżemów, miodu, należy ustalić datę przydatności do spożycia, a na etykiecie umieścić napis „najlepiej spożyć przed: dzień, miesiąc, rok” lub „najlepiej spożyć przed końcem: miesiąc, rok.
6. Wszelkie specjalne warunki przechowywania lub warunki użycia. Te informacje należy umieścić zwłaszcza w przypadku, jeśli:
  - wyrób wymaga przechowywania w lodówce ze wskazaniem zakresu temperatury w jakim powinien być przechowywany,
  - wyrób należy podgrzać (w czym, jak długo i w jakiej temperaturze oraz czy można go podgrzać w opakowaniu),
  - produkt jest w dużym opakowaniu i konsument nie zje go od razu, wtedy należy na etykiecie zaznaczyć w jaki sposób i jak długo przechowywać ten produkt po otwarciu opakowania.
7. Imię i nazwisko/nazwa oraz adres pod którym produkuje się żywność.
8. Kraj lub miejsce pochodzenia to informacje, które producent musi podać na etykiecie: miodu, świeżego mięsa, świeżych owoców i warzyw, w pozostałych wyrobach podanie kraju pochodzenia nie jest obowiązkowe.

Produkty sprzedawane bez opakowania lub sprzedawane luzem lub pakowanych dopiero w momencie sprzedaży po przygotowaniu porcji na życzenie klienta będą miały informację umieszczoną w miejscu jego sprzedaży. W informacji o produkcie muszą być uwzględnione wymagania zawarte m.in. w §19 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie znakowania poszczególnych rodzajów środków spożywczych. Informacje, które muszą być podane do wiadomości konsumenta to:

- 1) nazwa produktu – zasady jak przy produkcie opakowanym,
- 2) wykaz składników – zasady jak przy produkcie opakowanym,

- 3) dane producenta – tak jak w przypadku żywności opakowanej należy podać dane: imię i nazwisko lub nazwę oraz adres, pod którym żywność wyprodukowano,
- 4) w przypadku pieczywa – podajemy masę jednostkową oraz informację „pieczywo produkowane z ciasta mrożonego” albo „pieczywo produkowane z ciasta głęboko mrożonego”, gdy został zastosowany taki proces technologiczny.

Podatek dochodowy w rolniczym handlu detalicznym

Przychody, które uzyska producent żywności z rolniczego handlu detalicznego podlegają zwolnieniu z podatku dochodowego, do kwoty 40 000 zł rocznie. Aby jednak rolnik mógł skorzystać z preferencji podatkowych, musi spełnić określone ustawą warunki prowadzenia sprzedaży:

- 1) przerabianie produktów roślinnych i zwierzęcych i ich sprzedaż nie może się odbywać przy zatrudnieniu osób na podstawie umów o pracę, umów zlecenia, umów o dzieło oraz innych umów o podobnym charakterze z wyłączeniem uboju zwierząt rzeźnych i obróbki poubojowej tych zwierząt, w tym również rozbioru, podziału i klasyfikacji mięsa, przemiału zbóż, wytlóczenia oleju lub soku oraz sprzedaży podczas wystaw, festynów, targów;
- 2) ilość produktów roślinnych lub zwierzęcych pochodzących z własnej uprawy, hodowli lub chowu, użytych do produkcji danego produktu stanowi co najmniej 50% tego produktu, z wyłączeniem wody;
- 3) za produkt roślinny pochodzący z własnej uprawy uważa się również mąkę, kaszę, płatki,
- 4) prowadzona jest ewidencja sprzedaży żywności odrębnie za każdy rok podatkowy, która zawiera co najmniej:
  - numer kolejnego wpisu,
  - datę uzyskania przychodu,
  - kwotę przychodu,
  - przychód narastająco od początku,
  - rodzaj i ilość przetworzonych produktów.

Dzienne przychody muszą być ewidencjonowane w dniu sprzedaży.

Powyższe zwolnienie ma charakter pomocy de minimis, co oznacza, że wysokość pomocy dla jednego podmiotu nie może przekroczyć łącznie równowartości 200 tys. euro w okresie ostatnich trzech lat podatkowych. Ponadto uzyskany w roku podatkowym przychód ze sprzedaży ww. przetworzonych w sposób inny niż przemysłowy produktów roślinnych i zwierzęcych powyżej limitu 40 000 zł podatnik może opodatkować ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych. Taki ryczałt wynosi 2% uzyskanych przychodów, pod warunkiem dokonania stosownego oświadczenia do urzędu skarbowego.

Działalność marginalna lokalna i ograniczona

Działalność marginalna, lokalna i ograniczona to forma działalności umożliwiająca prowadzenie przetwórstwa i sprzedaży żywności pochodzenia zwierzęcego.

W ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej można prowadzić produkcję i sprzedaż:

- produktów mlecznych,
- obrobionych lub przetworzonych produktów rybołówstwa,
- surowych wyrobów mięsnych, mięsa mielonego,
- produktów mięsnych, w tym gotowych posiłków (potraw) wyprodukowanych z mięsa.

Możliwy jest również rozbiór i sprzedaż świeżego mięsa wołowego, wieprzowego, baraniego, koziego, końskiego, drobiowego lub zajęczaków, zwierząt łownych oraz zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych.

Szczegółowe warunki pozwalające na uznanie działalności za działalność marginalną, lokalną i ograniczoną, w tym zakres i obszar produkcji, a także wielkość dostaw produktów pochodzenia zwierzęcego do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem do konsumenta końcowego określa *rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej*.

Warunki prowadzenia działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej

Działalność można uznać za marginalną, lokalną i ograniczoną, jeżeli zakład prowadzi sprzedaż określonych produktów pochodzenia zwierzęcego konsumentowi końcowemu oraz dostawy tych produktów do innych zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego (np. sklepów detalicznych, restauracji czy stołówek).

Wielkość dostaw do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego jest ograniczona ilościowo, tzn. producenta obowiązują limity dostaw.

W ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej w zakładzie można prowadzić:

- a) rozbiór świeżego mięsa wołowego, wieprzowego, baraniego, koziego, końskiego lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych lub mięsa mielonego. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo tony tygodniowo;
- b) rozbiór świeżego mięsa drobiowego lub zajęczaków, lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych lub mięsa mielonego. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo;
- c) rozbiór świeżego mięsa zwierząt łownych, odstrzelonych zgodnie z przepisami Prawa łowieckiego lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych lub mięsa mielonego. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo, albo za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, wyrażoną w formie decyzji administracyjnej, na wniosek podmiotu, mogą być większe, pod warunkiem zachowania rocznego limitu wielkości tych dostaw, który wynosi wagowo 26 ton;
- d) rozbiór świeżego mięsa zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych lub mięsa mielonego. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo, albo za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, wyrażoną w formie decyzji administracyjnej, na wniosek podmiotu, mogą być większe, pod warunkiem zachowania rocznego limitu wielkości tych dostaw, który wynosi wagowo 26 ton;
- e) produkcję produktów mięsnych. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 1,5 tony tygodniowo;
- f) produkcję wstępnie przetworzonych lub przetworzonych produktów rybołówstwa. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo, albo za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, wyrażoną w formie decyzji administracyjnej, na wniosek podmiotu, mogą być większe, pod warunkiem zachowania rocznego limitu wielkości tych dostaw, który wynosi wagowo 26 ton;
- g) produkcję produktów mlecznych lub produktów na bazie siary wyprodukowanych z mleka lub siary pozyskanych w gospodarstwie produkcji mleka, które spełnia wymagania umożliwiające dostarczanie mleka do zakładu przetwórstwa mleka lub w gospodarstwie rolnym, w którym jest prowadzona działalność w zakresie produkcji mleka surowego lub siary, przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej. Dostawy tego rodzaju

- produktów łącznie nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo;
- h) produkcję produktów jajecznych pozyskanych w wyniku obróbki lub przetwarzania jaj, które uprzednio ugotowano w skorupkach, np. jaj na twardo w zalewie octowej. Dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,15 tony tygodniowo;
- i) produkcję gotowych posiłków (potraw) z produktów pochodzenia zwierzęcego, wyprodukowanych w ramach tej działalności, lub z udziałem tych produktów, pod warunkiem, że co najmniej jeden produkt pochodzenia zwierzęcego należący do głównych składników posiłku został wyprodukowany w tym zakładzie. Dostawy tego rodzaju posiłków (potraw) nie mogą przekraczać wagowo 1,5 tony tygodniowo.

Sprzedaż konsumentom końcowym nie jest ograniczona ilościowo i może odbywać się, np. w miejscu sprzedaży przylegającym do miejsca produkcji (lub ewentualnie w oddzielnym budynku znajdującym się na tej samej posesji, co budynek, w którym odbywa się produkcja), z obiektów lub urządzeń ruchomych, lub tymczasowych, w tym ze środków transportu, czy też z urządzeń dystrybucyjnych do sprzedaży żywności, jak również wysyłkowo, w tym przez Internet.

Miejscem produkcji lub miejscami sprzedaży produktów w ramach działalności marginalnej lokalnej i ograniczonej może być województwo, na terenie którego prowadzona jest produkcja lub powiaty położone na obszarze innych województw ale sąsiadujące z tym województwem. Ww. ograniczenia dotyczącego obszaru prowadzenia działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej nie stosuje się w przypadku sprzedaży konsumentowi końcowemu produktów pochodzenia zwierzęcego, jak również gotowych posiłków (potraw) z takich produktów lub z ich udziałem, podczas wystaw, festynów, targów oraz kiermaszy organizowanych w celu promocji tych produktów.

Podmiot zamierzający prowadzić sprzedaż konsumentom końcowym produktów pochodzenia zwierzęcego, jak również gotowych posiłków (potraw) z takich produktów lub z ich udziałem, podczas imprez promocyjnych powinien poinformować o tym na piśmie powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na miejsce prowadzenia sprzedaży, co najmniej na 7 dni przed dniem rozpoczęcia tej sprzedaży. Informacja ta powinna zawierać imię i nazwisko albo nazwę podmiotu prowadzącego działalność marginalną, lokalną i ograniczoną oraz adres miejsca prowadzenia tej działalności oraz dane dotyczące miejsca i okresu, w którym będzie prowadzona sprzedaż konsumentowi końcowemu podczas imprez promocyjnych.

Rejestracja działalności marginalnej lokalnej i ograniczonej

Podmiot zamierzający prowadzić działalność marginalną, lokalną i ograniczoną powinien złożyć, w terminie co najmniej 30 dni przed dniem rozpoczęcia planowanej działalności, pisemny wniosek o wpis do rejestru zakładów do powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na planowane miejsce prowadzenia produkcji.

Wniosek zawiera:

- imię i nazwisko, miejsce zamieszkania i adres albo nazwę, siedzibę i adres wnioskodawcy,
- numer w rejestrze przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym albo numer identyfikacji podatkowej (NIP), albo numer identyfikacyjny w ewidencji gospodarstw rolnych w rozumieniu przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności – w przypadku pomieszczeń gospodarstwa, z wyłączeniem gospodarstw rybackich, o ile wnioskodawca takie numery posiada,
- określenie rodzaju i zakresu działalności, która ma być prowadzona, w tym rodzaju produktów pochodzenia zwierzęcego, które mają być produkowane w tym zakładzie,
- określenie lokalizacji zakładu, w którym ma być prowadzona działalność.

Powiatowy lekarz weterynarii właściwy ze względu na planowane miejsce prowadzenia działalności wydaje decyzję administracyjną w sprawie wpisu danego zakładu do rejestru zakładów i nadaje takiemu zakładowi weterynaryjny numer identyfikacyjny. Rozpoczęcie prowadzenia działalności jest możliwe dopiero po otrzymaniu od powiatowego lekarza weterynarii ww. decyzji.

Wymagania higieniczno-sanitarne i weterynaryjne

Podstawowe zasady dotyczące prowadzenia produkcji i sprzedaży produktów pochodzenia zwierzęcego na małą skalę na lokalny rynek w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej zostały określone w art. 13 ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz.U.2020.1753) oraz w *rozporządzeniu w sprawie szczegółowych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej*. W zakresie wymagań higieniczno-sanitarnych do działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej stosuje się przepisy rozporządzenia (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych i przepisy wydane w trybie tego rozporządzenia.

Wymagania dla surowców, które będą użyte do produkcji

- Świeże mięso wołowe, wieprzowe, baranie, kozie oraz końskie – powinno być pozyskane ze zwierząt poddanych ubojowi w rzeźni;
- świeże mięso drobiowe lub zajęczaków – powinno być pozyskane ze zwierząt poddanych ubojowi:
  - w rzeźni
  - w gospodarstwie – w sposób określony w rozporządzeniu nr 853/2004 w załączniku III w sekcji II w rozdziale VI oraz poddanych badaniu poubojowemu przez urzędowego lekarza weterynarii;
- świeże mięso zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych – powinno być pozyskane ze zwierząt poddanych ubojowi:
  - w rzeźni albo
  - w gospodarstwie – w sposób określony w rozporządzeniu nr 853/2004 w załączniku III w sekcji III oraz poddanych badaniu poubojowemu przez urzędowego lekarza weterynarii;
- świeże mięso zwierząt łownych – powinno być pozyskane ze zwierząt łownych, których tusze zostały poddane oględzinom przez osobę przeszkoloną oraz – w przypadku gdy jest to gruba zwierzyna łowna – musi być poddana wytrzebień na łowisku;
- produkty rybołówstwa – powinny spełniać wymagania określone w rozporządzeniu nr 853/2004 w załączniku III w sekcji VIII w rozdziale III w części A i D oraz w rozdziale IV i V, oraz w rozporządzeniu Komisji (WE) nr 2074/2005 z dnia 5 grudnia 2005 r. ustanawiającym środki wykonawcze w odniesieniu do niektórych produktów objętych rozporządzeniem (WE) nr 853/2004 i do organizacji urzędowych kontroli na mocy rozporządzeń (WE) nr 854/2004 oraz (WE) nr 882/2004, ustanawiającym odstępstwa od rozporządzenia (WE) nr 852/2004 i zmieniającym rozporządzenia (WE) nr 853/2004 oraz (WE) nr 854/2004 (Dz. Urz. UE L 338 z 22.12.2005, str. 27, z późn. zm.) w załączniku II w sekcji I;
- surowe mleko – powinno spełniać wymagania określone w rozporządzeniu nr 853/2004 w załączniku III w sekcji IX w rozdziale I;
- siara – musi spełniać wymagania określone w rozporządzeniu nr 853/2004 w załączniku III w sekcji IX w rozdziale I w podrozdziale I i II;
- jaja – powinny spełniać wymagania określone w rozporządzeniu nr 853/2004 w załączniku III w sekcji X w rozdziale. To znaczy, że jaja powinny być, m.in. czyste, suche, pozbawione obcych zapachów, skutecznie zabezpieczone przed wstrząsami i bezpośrednim działaniem promieni słonecznych. Ponadto jaja należy przechowywać i transportować w temperaturze zapewniającej optymalne zachowanie ich właściwości higienicznych, najlepiej stałej.

Dostawy bezpośrednie produktów pochodzenia roślinnego

Podstawa prawna

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 6 czerwca 2007 r. w sprawie dostaw bezpośrednich środków spożywczych (Dz.U. z 2007 r. nr 112, poz.774).

Dostawy bezpośrednie obejmują produkty produkcji pierwotnej pochodzenia roślinnego, takie jak: zboża, owoce, warzywa, zioła, grzyby – uprawne, pochodzące wyłącznie z własnych upraw producentów produkcji pierwotnej, niestanowiących działów specjalnych produkcji rolnej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, oraz pozostałe surowce pochodzące z dokonywanych osobiście zbiorów ziół i runa leśnego. Dostawy bezpośrednie obejmują również środki spożywcze pochodzące z wyżej wymienionych produktów lub surowców w postaci kiszzonej lub suszonej.

Rejestracja działalności

Podmiot planujący rozpoczęcie działalności w ramach dostaw bezpośrednich jest obowiązany złożyć wniosek o wpis do rejestru zakładów do powiatowego Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego, co najmniej 14 dni przed planowanym rozpoczęciem działalności.

Wielkość obrotu w ramach dostaw bezpośrednich nie może przekraczać:

- wielkości plonów, w skali roku, poszczególnych surowców uzyskanych przez producentów produkcji pierwotnej z gospodarstw rolnych, których są oni właścicielami lub użytkownikami na podstawie innych niż własność tytułów prawnych użytkowania gruntów rolnych,
- ilości surowców pochodzących z dokonywanych osobiście zbiorów ziół i runa leśnego przez osoby dostarczające środki spożywcze w ramach dostaw bezpośrednich.

Zasady prowadzenia działalności handlowej

Działalność w ramach dostaw bezpośrednich może być prowadzona na terenie województwa, w którym prowadzona jest produkcja pierwotna lub na terenie województw przyległych.

Nadzór sanitarny

Dostawy bezpośrednie to działalność, która podlega nadzorowi Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

Wymagania higieniczne

Podmioty działające na rynku spożywczym prowadzące działalność w ramach dostaw bezpośrednich obowiązane są przestrzegać wymagań higienicznych określonych w części A załącznika I do rozporządzenia (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych, w zakresie odnoszącym się do surowców pochodzenia roślinnego.

Wymagania te dotyczą przede wszystkim:

- utrzymania w czystości oraz w miarę potrzeby po wyczyszczeniu dezynfekowaniu we właściwy sposób obiektów, wyposażenia, pojemników, skrzyń, pojazdów,
- zapewnienia w miarę potrzeby higienicznych warunków produkcji, transportu i składowania oraz czystości produktów roślinnych,
- używania wody pitnej lub czystej wody, w każdym przypadku gdy jest to niezbędne do zapobieżenia zanieczyszczeniu,
- zapewnienia, że personel przetwarzający środki spożywcze jest dobrego zdrowia i przechodzi szkolenie na temat ryzyka zdrowotnego,
- w zakresie w jakim to możliwe zapobieżenia, aby zwierzęta lub szkodniki spowodowały zanieczyszczenie,
- składowania i przetwarzania odpadów oraz substancji niebezpiecznych w taki sposób, aby zapobiegać zanieczyszczeniu,
- uwzględnienia wyników wszelkich właściwych analiz przeprowadzonych na próbkach pobranych od roślin lub innych próbkach, które są istotne dla zdrowia ludzkiego,
- właściwego używania środków ochrony roślin i biocydów, zgodnie z wymogami odpowiedniego ustawodawstwa.
- Obowiązek prowadzenia dokumentacji dotyczy:
- użycia środków ochrony roślin i biocydów,
- występowania szkodników lub chorób, które mogą zagrozić bezpieczeństwu produktów pochodzenia roślinnego,
- prowadzenia dokumentacji dotyczącej wyników wszelkich analiz przeprowadzonych na próbkach, istotnych ze względu na zdrowie ludzkie.

Sprzedaż bezpośrednia nieprzetworzonych produktów pochodzenia zwierzęcego

Sprzedaż bezpośrednia to sprzedaż nieprzetworzonych produktów pochodzenia zwierzęcego prowadzona przez rolnika, hodowcę, wyprodukowanych we własnym gospodarstwie rolnym lub pozyskanych podczas działalności łowieckiej małych ilości surowców – produktów żywnościowych bezpośrednio do konsumenta końcowego lub lokalnego zakładu detalicznego, bezpośrednio zaopatrującego konsumenta końcowego.

Rejestracja działalności

Sprzedaż bezpośrednia musi zostać zarejestrowana u powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na planowane miejsce prowadzenia tej działalności.

Podstawowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia sprzedaży bezpośredniej produktów żywnościowych pochodzenia zwierzęcego wskazuje rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 września 2015 r.

w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej.

Działalność nadzorowana jest przez właściwego terenowo powiatowego lekarza weterynarii.

Rodzaje produktów, które mogą być przedmiotem sprzedaży bezpośredniej

- tusze lub podroby drobiowe,
- tusze lub podroby zajęczaków,
- tusze lub podroby grubej zwierzyny łownej,
- tusze drobnej zwierzyny łownej,
- produkty rybołówstwa,
- żywe ślimaki lądowe,
- mleko surowe, surowa śmietana, siara,
- jaja pozyskane od drobiu lub ptaków bezgrzebieniowych,
- produkty pszczele nieprzetworzone (miód, pyłek pszczeli, pierzga, mleczko pszczele).

Zasady prowadzenia działalności handlowej

Sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzenia zwierzęcego może być prowadzona na obszarze:

- województwa, w którym prowadzona jest produkcja (gospodarstwo, pasieka) lub na obszarze sąsiadujących z nim województw,
- innych województw, jeżeli sprzedaż jest prowadzona podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszy, organizowanych w celu promocji tych produktów.

Sprzedaż bezpośrednia może być prowadzona:

- konsumentowi końcowemu w miejscach, w których odbywa się produkcja tych produktów, w tym znajdujących się na terenie gospodarstwa rolnego i gospodarstwa rybackiego,
- konsumentowi końcowemu na targowiskach,
- konsumentowi końcowemu z obiektów lub urządzeń ruchomych lub tymczasowych, w tym ze specjalistycznych środków transportu, z urządzeń dystrybucyjnych do sprzedaży żywności, znajdujących się na terenie miejsc, w których odbywa się produkcja tych produktów, na terenie targowisk lub poza nimi,
- konsumentowi końcowemu ze statków, z wyłączeniem statków zamrażalni i statków przetwórci,
- do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego.

Limity produkcji i sprzedaży

- 50 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz indyków, wraz z podrobami pozyskanymi z tych indyków;
- 500 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz gęsi, wraz z podrobami pozyskanymi z tych gęsi;

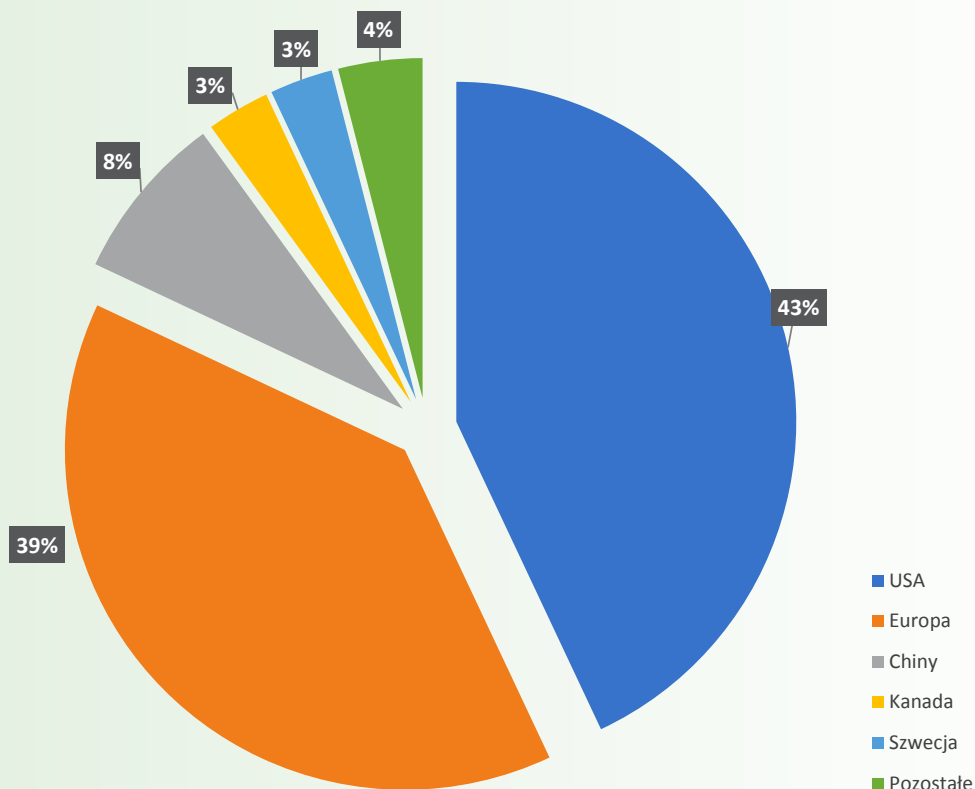
- 200 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz innych gatunków drobiu niż wymienione w pkt 1 i 2, wraz z podrobami pozyskanymi z tego drobiu;
- 100 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz zajęczaków, wraz z podrobami pozyskanymi z tych zajęczaków;
- 10 000 kg rocznie – w przypadku tusz grubej zwierzyny łownej, wraz z podrobami pozyskanymi z tej zwierzyny;
- 10 000 kg rocznie – w przypadku tusz drobnej zwierzyny łownej, wraz z podrobami pozyskanymi z tej zwierzyny;
- 1000 kg rocznie – w przypadku żywych ślimaków lądowych;
- 1000 litrów tygodniowo – w przypadku mleka surowego albo mleka surowego i siary;
- 200 litrów tygodniowo – w przypadku surowej śmietany;
- 2450 sztuk tygodniowo – w przypadku jaj pozyskanych od drobiu;
- 500 sztuk rocznie – w przypadku jaj pozyskanych od ptaków bezgrzebieniowych.

Odpowiedzialność za dbałość o bezpieczeństwo zdrowotne żywności oraz ewentualne szkody na zdrowiu konsumentów spoczywają na producencie żywności. Dlatego należy zadbać o odpowiednią informację, że żywność, która znajduje się w sprzedaży – jest bezpieczna.

RYNEK PRODUKTÓW EKOLOGICZNYCH

Analizując rozwój rynku produktów ekologicznych, należy wziąć pod uwagę ekonomiczne i społeczne aspekty współczesnego konsumenta. Dzisiejszy nabywca jest świadomy wielowymiarowych korzyści zdrowotnych wynikających ze spożywania żywności pozbawionej pestycydów, ale także musi zdawać sobie sprawę z profitu, jakie niesie za sobą działanie na rzecz ekologii i ochrony środowiska. Jednak istota tego działania polega na wyborze. Każda transakcja zakupu, dokonana na korzyść produktu ekologicznego zamiast produktu konwencjonalnego, wpływa na wzrost koniunktury napędzając rynek, a to ma swoje odzwierciedlenie, w obniżce cen i wzroście konkurencyjności. W efekcie branża się rozrasta przyciągając nowych producentów, sprzedawców, oraz dystrybutorów tworząc nowe miejsca pracy.

Procentowy udział rynku rolnictwa ekologicznego na świecie 2019 r.

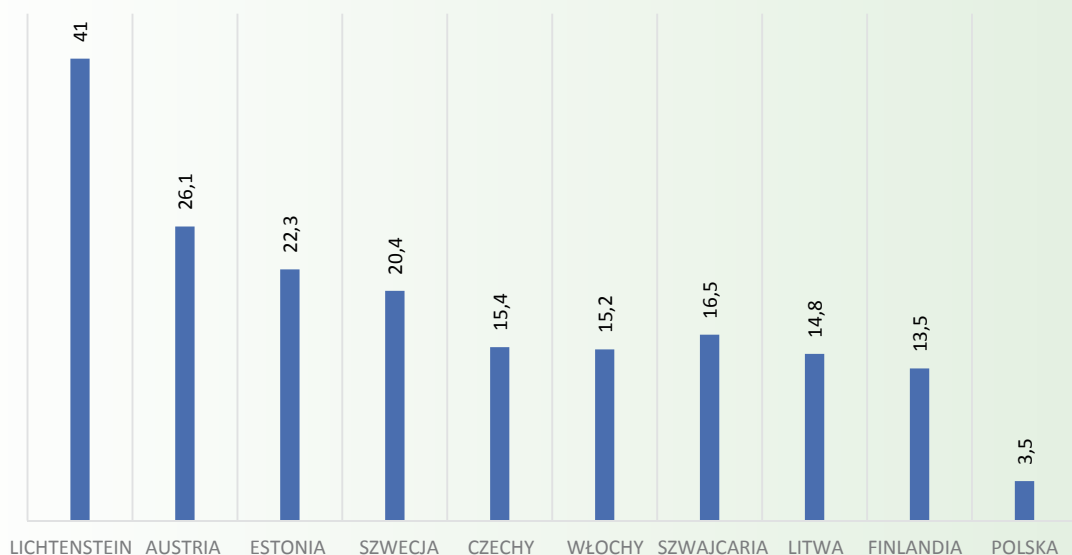

Badania dowodzą, że światowy rynek żywności i napoi, wyprodukowanych przy użyciu ekologicznych technik rolniczych, osiągnął w 2020 r. ponad 200 miliardów dolarów i co roku odnotowuje procentowy wzrost obrotów w przedziale 15-25%. Na podstawie geografii rynek produktów ekologicznych został podzielony na Amerykę Północną, Europę, Azję i Pacyfik.

Największy udział na rynku kontrolowany jest przez Amerykę Północną, która skupia największych kluczowych graczy kapitałowych, między innymi dlatego, że od wielu lat jest największą gospodarką ze spójnym rynkiem, który umożliwił producentom oraz przedsiębiorcom, szereg ulg finansowo-podatkowych, natomiast amerykańscy konsumenci generują najwięcej globalnego popytu na ekoprodukty. Tymczasem Azja-Pacyfik odnotowuje najszybszy wzrost rynku szacowany na 22,9%. Unia Europejska natomiast, będąca jednocześnie największym importem produktów ekologicznych oraz wykazując jedną z najwyższych ich konsumpcji, cechuje się wysokimi standardami jakościowymi dla swoich, jak i producentów z krajów spoza UE, kierując się zasadą uczciwej konkurencji, gdzie wszyscy muszą przestrzegać tych samych zasad. Siłą napędową rynku, jest jego końcowy nabywca, a jego rozwój, zależy od zadowolenia konsumenta. Tendencja rynkowa przyciąga kupujących do półek z towarami ekologicznymi, ze względu na ich wiadome walory. Klient jednak musi być pewny że produkt powstał, w skutek ciężkiej pracy rolnika, bez wsparcia chemicznych środków ochrony lub wzrostu roślin. Wynikiem tego każdy produkt sprzedawany w EU, poddany jest procesowi certyfikacji.

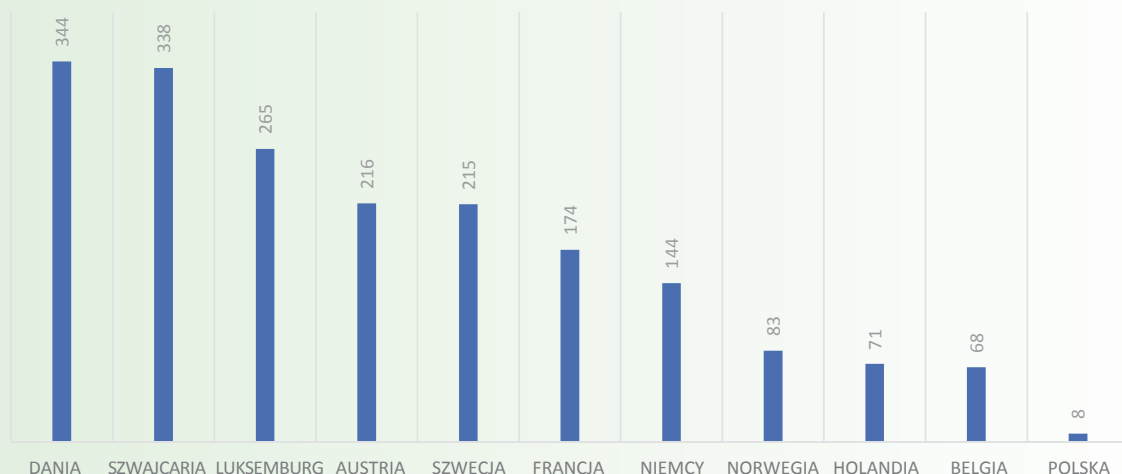
W krajach rozwiniętych Europy (na zaprezentowanym wykresie), lukę na rynku, wywołaną dużym popytem na produkty ekologiczne, zapełniły mniejsze gospodarstwa, które nie były w stanie utrzymać się z produkcji konwencjonalnej. Natomiast konsolidacja branży, doprowadziła do wzrostu konkurencyjności, zapewniając jednocześnie równowagę rynkową w segmencie rolnictwa ekologicznego. Jak widać polskie rolnictwo ekologiczne stopniowo wykorzystuje swoją szansę.

Procentowy udział rolnictwa ekologicznego w krajach Europy 2019 r. [%].

W Polsce wartość polskiego rynku żywności ekologicznej szacowana jest na 1,36 mld zł. Stanowi to 0,5% całego rynku spożywczego. Od kilku lat rynek rozwija się w tempie ok 10%. Przeciętny polski konsument wydaje na ekoprodukty ok. 36 zł w skali roku i znajduje się w tendencji wzrostowej. Liczba sklepów, w których sprzedawane są produkty bio dynamicznie rośnie, a sklepy wielkopowierzchniowe powiększają asortyment towarów trafiając w upodobania nabywców. Duży wpływ na rosnący popyt mają, wzrost dochodów, poprawa standardów życia i niski poziom bezrobocia. Ponadto sprzedaż, intensyfikuje działania zmierzające, do szeroko pojętej kultury odżywiania się żywnością ekologiczną m.in. przez, promowanie odbywających się w okolicy wydarzeń o tematyce ekologicznej, spotkań w gospodarstwach ekologicznych, pokazów kulinarnych. W naszym regionie, istotną rolę spełnia Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, organizujący sezonowe imprezy i konferencje, konsolidując regionalnych właścicieli gospodarstw ekologicznych, przejmując na siebie działania marketingowe związane z dotarciem do klienta. Według przeprowadzonych badań i obserwacji, 1/5 dokonujących zakupów konsumentów, poprzez reklamę a także widząc żywność ekologiczną, na stoiskach w sklepach, dokonuje zakupu któregoś z tych produktów.

Wartość konsumpcji produktów ekologicznych Na jednego mieszkańca w Europie 2019 r. [Euro].

W przypadku przedstawionego wykresu, poziom rozwoju gospodarczego krajów, dochody i duże możliwości nabywcze konsumentów nakręcają koniunkturę na rynku produktów ekologicznych. W tym przypadku Dania, posiada najwyższy udział w sprzedaży na mieszkańca. Jako jeden z pierwszych krajów, dzięki m.in. działaniom na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, już w latach 90 ubiegłego wieku, osiągnął samowystarczalność w odniesieniu do takich produktów, jak: mięso i mleko, oraz ziemniaki i warzywa. Pomimo że warunki klimatyczno-glebowe są powodem, że wiele innych produktów ekologicznych, pochodzenia roślinnego i zwierzęcego jest importowane, to konsumpcja mieszkańców Dani dzięki, od wielu lat wdrażanym nawykom i preferencjom żywieniowym, promocji i reklamie jest najistotniejszym motorem napędzającym rynek w tym sektorze.

Jednym z najważniejszych działań na rynku produktów m.in. ekologicznych jest ich, dystrybucja, przechowywanie, przetwarzanie i transport. Wynika to z faktu, że w wielu przypadkach, miejsca produkcji nie pokrywają się z miejscami konsumpcji. Wiele produktów ze sprzedawanych w Europie czy USA, jest wytwarzany w innych krajach, a droga dotarcia produktu do konsumenta musi być poddana szybkiej dystrybucji. Na przykład okres przydatności do spożycia produktów żywności ekologicznej jest zwykle krótszy niż produktów konwencjonalnych, przez co ogranicza to rynek żywności ekologicznej. Wynika to głównie ze specyfiki stosowania norm, dotyczących ograniczeń ilości substancji, które można dodawać do żywności oraz ograniczony wykaz zatwierdzonych dodatków i substancji pomocniczych w przetwórstwie, które można stosować w ramach produkcji ekologicznej. W związku z tym obniżony jest okres trwałości żywności i napojów ekologicznych w porównaniu z konwencjonalną. Skrócenie drogi przebycia towaru, od produkcji podstawowej po dostarczenie do konsumenta końcowego, jest jedną z największych wyzwań w obszarze rynku produktów ekologicznych. Większość z tych towarów musi być wprowadzona w szybki obrót, dlatego istotne jest stworzenie odrębnych kanałów dystrybucji bez udziału pośredników, które zwiększają zaufanie, skracają drogę pomiędzy producentem a konsumentem, obniżając tym samym koszty logistyczne oraz konsolidując przestrzenne rozproszenie producentów żywności ekologicznej.

Wady globalizacji łańcucha dostaw żywności, w tym ekologicznej, dokładnie naświetliła pandemia COVID-19. Dostawa świeżych towarów została zakłócona, przez środki zapobiegawcze jakie, wiele krajów podjęło przeciwko rozpowszechnianiu się koronawirusa, w postaci lockdownu. Niektóre krajowe rynki zablokowały eksport swoich produktów, odstawiając słabe punkty schematu globalnych dostaw, co wpłynęło na wydłużenie czasu, cenę transportu a co najważniejsze brak towaru na półkach sklepowych. Dla przykładu Indie, będące największym producentem herbaty, przypraw i ziół, z powodu przedłużającego lockdownu, były zupełnie zamknięte na eksport. To zmusiło koncerny oraz sprzedawców zajmujących się m.in. sprzedażą produktów ekologicznych, do dywersyfikowania źródeł dostaw, często kierując się do mniejszych producentów. Dzięki temu została uruchomiona, sieć regionalnych i lokalnych producentów ekologicznych produktów roślinno-zwierzęcych, którzy potrafią w systemie „łańcucha krótkich dostaw”, wprowadzić swoje produkty w obieg.

Pandemia koronawirusa przyniosła wielowymiarowy kryzys, w obszarze Zdrowia Publicznego, który dotknął najważniejszych aspektów naszego życia i zdrowia. Skłoniło to nabywców, do zakupu żywności ekologicznej, która jest bezpieczna i nie obciąża organizmu. W wymiarze socjologicznym i ekonomicznym, preferencje o dbałość o swoje zdrowie, kondycję fizyczną oraz składniki odżywcze, w kupowanych produktach, nabrały szerszego kontekstu. Popyt na

produkty ekologiczne relatywnie wzrósł, a sprzedaż w sieciach sklepów ekologicznych na terenie Unii Europejskiej wzrosła o 30%.

Szerszego znaczenia nabrała sprzedaż bezpośrednia, która przybrała różne formy, jak targowiska, zamówienia internetowe. Odkąd nastąpiła pandemia sprzedawcy internetowi odnotowują największe wzrosty ze sprzedaży, wielu konsumentów wybiera zakupy w domu, lub bezpośrednio u producenta. Najlepszym tego przykładem jest stworzona przez Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale platforma podkarpacki e-bazarek. Jest to formuła odpowiadająca zapotrzebowaniu rynku oraz potrzebom konsumentów. Podkarpacki rolnicy ekologiczni zostali postawieni w sytuacji jaką jest brak możliwości sprzedaży własnych produktów, wytworzonych we własnych gospodarstwach rolnych. Z drugiej strony konsumenci, w tym znaczna liczba mieszkańców obszarów wiejskich miała ograniczone możliwości dostępu do żywności ekologicznej, która dostępna była na licznych targowiskach i bazarach. W tym celu powstała baza informacyjna gromadząca producentów z województwa podkarpackiego, która pozwala przedstawić ich ofertę produktową oraz ułatwia nawiązanie kontaktu pomiędzy producentem a konsumentem, efektem finalnym jest dokonanie transakcji zakupowej na miejscu. Dodatkowo zastosowanie szeroko pojętej kampanii reklamowej (radio, telewizja, prasa, billboardy, nośniki multimedialne) przynosi dodatkowe korzyści w promocji obszarów wiejskich.

Dzisiaj Polska wpisuje się w filar, stworzonego przez Komisję Europejską planu, pod nazwą Europejskiego Zielonego Ładu, mającego na celu przekształcenie Unii Europejskiej w obszar neutralny klimatycznie, poprzez stopniowe wygaszanie emisji gazów cieplarnianych pochodzących z gospodarki, w tym rolnictwa konwencjonalnego. Zakłada on, że do 2030 r., 25% rolnictwa ma opierać się na rolnictwie ekologicznym, a strategia pod nazwą „od pola do stołu”, ma skrócić dostawy produktów do minimum, poprzez przekierowanie sprzedawców oraz końcowych konsumentów, bezpośrednio do rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne. Zaowocowało to tym, że państwa zaczęły do-inwestowywać w rodzinne farmy produkujące produkty ekologiczne, zmierzając wedle przyjętej strategii, do redukcji w Europejskim w systemie żywności pestycydów o 50% oraz podniesienie składników odżywczych, a także zmianę nawyków konsumentów.

Dzisiaj Polska wpisuje się w filar, stworzonego przez Komisję Europejską planu, pod nazwą Europejskiego Zielonego Ładu, mającego na celu przekształcenie Unii Europejskiej w obszar neutralny klimatycznie, poprzez stopniowe wygaszanie emisji gazów cieplarnianych pochodzących z gospodarki, w tym rolnictwa konwencjonalnego. Zakłada on, że do 2030 r., 25% rolnictwa ma opierać się na rolnictwie ekologicznym, a strategia pod nazwą „od pola do stołu”, ma skrócić dostawy produktów do minimum, poprzez przekierowanie sprzedawców oraz końcowych konsumentów, bezpośrednio do rolników prowadzących gospodarstwa ekologiczne. Zaowocowało to tym, że państwa zaczęły do-inwestowywać w rodzinne farmy produkujące produkty ekologiczne, zmierzając wedle przyjętej strategii, do redukcji w Europejskim w systemie żywności pestycydów o 50% oraz podniesienie składników odżywczych, a także zmianę nawyków konsumentów.

WSPARCIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO

Ekologiczny sposób gospodarowania wymaga ogromnego nakładu pracy i wiąże się z uzyskaniem niższych plonów, dlatego wymaga wsparcia finansowego.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 przewidziano wsparcie finansowe dla ekologicznej metody produkcji przede wszystkim poprzez oddzielne działanie „Rolnictwo ekologiczne”. Zasady przyznania płatności ekologicznej określa **rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Rolnictwo ekologiczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz.U. z 2015 r., poz. 370 z późn. zm.)** Celem jest wspieranie dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w prawodawstwie unijnym i krajowym oraz podlegają kontroli przez upoważnione jednostki certyfikujące.

W przypadku działania „Rolnictwo ekologiczne” rolnik, spełniający warunki przyznania płatności ekologicznej, podejmuje się realizacji 3-letniego zobowiązania ekologicznego w ramach dostępnych pakietów i ich wariantów oraz zobowiązany jest do przestrzegania w tym okresie określonych wymogów. Płatność przyznawana jest do powierzchni upraw określonych gatunków roślin zaliczonych do odpowiednich pakietów. Na początku gospodarowania ekologicznego, grunty podlegają tzw. okresowi przestawiania (konwersji). Ze względu na mniejsze plony i brak możliwości sprzedaży produktów po wyższej cenie, w okresie konwersji przysługują wyższe stawki płatności.

Stawki płatności ekologicznej PROW 2014-2020

	w okresie konwersji	po okresie konwersji
Pakiet 1/7. Uprawy rolnicze	1475 zł/ha	1190 zł/ha
Pakiet 2/8. Uprawy warzywne	2249 zł/ha	1446 zł/ha
Pakiet 3/9. Uprawy zielarskie	1673 zł/ha	1673 zł/ha
Pakiet 4/10. Uprawy sadownicze		
Wariant 4/10.1.1. Podstawowe uprawy sadownicze	2591 zł/ha	1756 zł/ha
Wariant 4/10.1.2. Uprawy jagodowe	2239 zł/ha	1960 zł/ha
Wariant 4/10.2. Ekstensywne uprawy sadownicze*	1025 zł/ha	1025 zł/ha
Pakiet 5/11. Uprawy paszowe na gruntach ornych	1100 zł/ha	764 zł/ha
Pakiet 6/12. Trwałe użytki zielone	631 zł/ha	631 zł/ha

*zalicza się tu: aronia czarnoowocowa, bez czarny, borówka brusznicza, borówka niska, dereń jadalny, jagoda kamczacka, pigwa pospolita, pigwowiec japoński, rokitnik zwyczajny, róża dzika, róża jabłkowata, róża pomarszczona, śliwa japońska, świdosiwa, żurawina

Obowiązkiem rolnika jest wytworzenie produktów rolnictwa ekologicznego oraz

- co najmniej 30% zbioru jest przeznaczone do przetwórstwa lub przekazania do innych gospodarstw lub sprzedaży – w przypadku upraw rolniczych, warzywnych, zielarskich i sadowniczych,
- zbiór jest przeznaczony do skarmiania zwierząt lub przekazania do innych gospodarstw lub sprzedaży – w przypadku upraw paszowych i trwałych użytków zielonych,
- co jest potwierdzone odpowiednimi dokumentami.

Jeżeli w gospodarstwie znajdują się uprawy paszowe lub trwałe użytki zielone to płatność uzależniona jest również od odpowiedniej obsady zwierząt. Wymagana jest obsada 0,5 DJP/ha.

W przypadku upraw sadowniczych obowiązuje minimalna obsada odpowiednia dla danego gatunku.

Płatności podlegają degresywności w zależności od powierzchni objętej wsparciem.

- 100% stawki podstawowej – za powierzchnię od 0,10 ha do 50 ha,
- 75% stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 50 ha do 100 ha,
- 60% stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 100 ha.

Rolnikowi mogą zostać dodatkowo przyznane koszty transakcyjne, poniesione z tytułu kontroli gospodarstwa ekologicznego przez jednostkę certyfikującą w zakresie rolnictwa ekologicznego, jednak w kwocie nie wyższej niż 20% rocznej stawki płatności.

Wysokość kosztów transakcyjnych dla gospodarstw ekologicznych

Koszty transakcyjne		Wysokość kwoty przeznaczonej na refundację kosztów transakcyjnych
Wielkość gospodarstwa	do 5 ha	900
	powyżej 5 ha do 10 ha	1 000
	powyżej 10 ha do 20 ha	1 100
	powyżej 20 ha do 50 ha	1 300
	powyżej 50 ha do 100 ha	1 400
	powyżej 100 ha	1 500

Rolnik realizujący zobowiązanie ekologiczne jest zobowiązany do posiadania **planu działalności ekologicznej** sporządzonego przy udziale doradcy rolnośrodowiskowego i prowadzenia rejestru działalności ekologicznej, zawierającego wykaz działań agrotechnicznych oraz wykaz wypasów zwierząt (jeżeli wypas jest prowadzony). Ponadto nie można przekształcać występujących w gospodarstwie rolnym trwałych użytków zielonych oraz trzeba zachować elementy krajobrazu rolniczego nieużytkowane rolniczo, tworzące ostoje przyrody.

O płatność ekologiczną można ubiegać się w terminie składania wniosków o przyznanie płatności bezpośredniej.

Ponadto w ramach PROW 2014-2020 przewidziano dodatkowe punkty dla osób gospodarujących metodami ekologicznymi, a ubiegających się o wsparcie w ramach działań „Restrukturyzacja małych gospodarstw”, „Premie dla młodych rolników” oraz „Modernizacja gospodarstw rolnych”.

W nowej perspektywie finansowej Wspólnej Polityki Rolnej przewidziano wsparcie dla rolników ekologicznych w ramach tzw. ekoschematów.

Planowane jest aby, małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi tzn. gospodarstwa o powierzchni UR nie większej niż 10 ha mogą otrzymać wsparcie w ramach działania na uproszczonych zasadach – płatność do hektara w jednokowej wysokości niezależnie od grupy upraw.

Ponadto rolnicy mogą również otrzymać do każdego hektara zgłoszonego do płatności ekologicznych dodatkową premię za prowadzenie zrównoważonej produkcji roślinno-zwierzęcej – w obsadzie 0,5-1,5 DJP na każdy hektar UR.

Planowane stawki płatności ekologicznej na lata 2023-2027		
	w okresie konwersji	po okresie konwersji
Uprawy rolnicze	1629 zł/ha	1503 zł/ha
Uprawy warzywne	2630 zł/ha	2000 zł/ha
Uprawy zielarskie	1793 zł/ha	1793 zł/ha
Uprawy sadownicze		
Podstawowe uprawy sadownicze	3056 zł/ha	1912 zł/ha
Uprawy jagodowe	2430 zł/ha	2148 zł/ha
Ekstensywne uprawy sadownicze	1274 zł/ha	1274 zł/ha
Uprawy paszowe na gruntach ornych	1607 zł/ha	1473 zł/ha
Trwałe użytki zielone	1009 zł /ha	1009 zł/ha

Przewidywana płatność dla małych gospodarstw to 1577 zł/ha, zaś premia za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą to 551 zł/ha.

WYBRANE GOSPODARSTWA EKOLOGICZNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

MAREK POTOCZNY

*Tuligłowy
pow. jarosławski*

Gospodarstwo znajduje się w gminie Rokietnica w województwie podkarpackim, w powiecie jarosławskim. Dobre położenie gminy w stosunku do pobliskich miast stwarza korzystne warunki jej dalszego rozwoju. Ukształtowanie terenu oddziałuje na miąższość gleb i ich przydatność rolniczą, układ stosunków wodnych oraz warunki klimatyczne. Rzeźba terenu ma istotne znaczenie dla potrzeb rolnictwa, ze względu na jej wpływ na jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Na powierzchni ok. 80% użytków rolnych skałą macierzystą jest less, z którego wytworzyły się gleby brunatne, czarnoziemy, w mniejszym stopniu pseudobielicowe i czarne ziemie.

Gospodarstwo pana Marka Potocznego leży na glebach znajdujących się w klasach bonitacyjnych od IIIa-IVa. Całkowita powierzchnia gospodarstwa to ok. 50 ha, z czego ponad 44 ha to użytki rolne. Rolnik prowadzi produkcję odznaczającą się dużą różnorodnością. Pan Marek prowadzi gospodarstwo od 20 lat w systemie ekologicznym. Produkcja roślinna to głównie: zboża, rzepak ozimy, bobik oraz ziemniaki i koniczyna czerwona. Wiodącymi uprawami są zboża: pszenica ozima (29,63 ha) i jęczmień jary (0,81 ha) oraz uprawa rzepaku ozimego (9,56 ha). Zboża są w dużym stopniu wykorzystywane w gospodarstwie, głównie jako pasza dla zwierząt, ale także sprzedawane są do Niemiec, gdzie mielone są w młynie na mąkę.

W gospodarstwie znajduje się również sad mieszany składający się z orzecha włoskiego, gruszy, śliwy i jabłoni.

Produkcja zwierzęca to hodowla trzody chlewnej. Rolnik prowadzi tuczą trzody w cyklu zamkniętym w oparciu o 9 macior. Są to głównie mieszańce rasy wielka biała polska (wbp) i polska biała zwisłoucha (pbz) oraz rasa puławska. Są to rasy bardzo dobrze przystosowane do warunków środowiskowych i przeznaczone na matki do krzyżowania towarowego. Świnie tych ras charakteryzują się ogółem cech użytkowych na wysokim poziomie, w tym przede wszystkim bardzo

dobrą użytkowością rozplodową (liczne mioty, zdrowe potomstwo, wysoka mleczność). Dzięki hodowli mieszańcowej ras pbz i wbp, loszki mieszańcowe w porównaniu z loszkami czystorasowymi wcześniej osiągały dojrzałość płciową, rodzą i odchowują liczniejsze mioty, o większej masie ciała i mają mniejsze straty prosiąt podczas odchowu.

W ciągu roku odchowywanych jest ok. 140 sztuk tuczników.

Prowadzona jest również hodowla kur niosek i sprzedaje jaj. Utrzymywane są także kaczki oraz hodowane są pawie. Przy sadzie znajduje się pasieka.

W gospodarstwie pana Potocznego produkcja zwierzęca jest odpowiednio zbilansowana z produkcją roślinną. Nawozy naturalne powstałe z produkcji zwierzęcej są wykorzystywane pod uprawy.

Aby dodatkowo wzbogacić glebę, stosowane są nawozy dopuszczone w rolnictwie ekologicznym – Bioilsa – wieloskładnikowy nawóz NPK (MgS) o kontrolowanym uwalnianiu, który wpływa na poprawę właściwości fizycznych, chemicznych i biologicznych gleby.

Wykorzystywane są różne kanały sprzedaży. Zwierzęta sprzedawane są do Zakładów Mięsnych Wasąg w Hedwizynie. Pozostałe produkty sprzedawane są do firmy „Dary Natury” Mirosława Angielczyka w Korycinach, EKOLOGICZNE P.P.H.U. BIO-EKO Mariana Wójtowicza w Tułkowicach oraz odbiorcom indywidualnym w kraju i za granicą.

Gospodarstwo dysponuje dobrze rozwiniętym parkiem maszynowym, w którego skład wchodzi takie maszyny jak: ciągniki, brona, pług, kombajn, przyczepy, głębosz, brona chwastownik.

W przeciągu ostatnich lat gospodarstwo zostało znacznie powiększone. Ze środków Unii Europejskiej w ramach działania 1.2.1 Modernizacja Gospodarstw Rolnych Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, przeprowadzono modernizację gospodarstwa. Zrealizowano budowę nowego budynku chlewni, płyty gnojowej i dwóch zbiorników na gnojówkę.

Chlewnia jest nowoczesnym budynkiem, spełniającym wszystkie wymogi z zakresu budownictwa, ochrony środowiska, wymogów bhp i przeciwpożarowych. Posiada odpowiednio przystosowane, zgodnie z dobrostanem zwierząt boksy dla macior i do odchowu prosiąt. Jest wyposażona m.in. w system usuwania obornika z powierzchni roboczej oraz w płytę obornikową i dwa zbiorniki na gnojówkę o pojemności 30 m³ każdy, co pozwala na 6-miesięczny okres składowania nawozów. Utwardzono drogi i place manewrowe, a także zmieniono pokrycie dachowe z eternitu na blachę. W budynku chlewni zachowana jest właściwa komunikacja podczas dozowania pasz i w innych pracach gospodarczych (właściwa organizacja pracy). Stosowane są lepy na muchy, a w celu ograniczenia uciążliwości zapachowej – preparaty mikrobiologiczne. Zwierzęta posiadają dostęp do ogrodzonych wybiegów znajdujących się na zewnątrz chlewni, jednak obecnie z niego nie korzystają ze względu na przestrzeganie zasad bioasekuracji w związku z wystąpieniem ASF na Podkarpaciu. Sam budynek jest wkomponowany w otaczające środowisko (dodatkowe nasadzenia tui przy budynku), co nie powoduje uciążliwości dla sąsiadujących gospodarstw.

Gospodarstwo pana Potoczno otrzymało status „Demonstracyjnego gospodarstwa ekologicznego”. Dzięki pomocy gospodarza w 2013 r. Zespół Szkół Licealnych i Technicznych w Jarosławiu zajął II miejsce w ogólnopolskim konkursie „Nakręć się na zdrowie”. Na podstawie badań w gospodarstwie została napisana praca doktorska „Zootekniczo- ekonomiczne uwarunkowania i efekty ekologicznej produkcji żywca wieprzowego” przez Państwowy Instytut Badawczy w Krakowie.

W 2016 r. uzyskało I miejsce w konkursie na najlepsze gospodarstwo ekologiczne w woj. podkarpackim w kategorii „ekologiczne gospodarstwo towarowe”.

Rolnik aktywnie uczestniczy w kursach i szkoleniach, jest członkiem zarządu stowarzyszenia „BIO-POLSKA”. Gospodarstwo było włączone do grupy „Baltic-Deal” – projektu strategii Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego. Celem projektu było wsparcie rolniczych służb doradczych w działaniach na rzecz redukcji strat składników nawozowych w gospodarstwach, bez szkody dla produkcji i konkurencyjności tych gospodarstw, podniesienie poziomu wiedzy rolników odnośnie działań na rzecz środowiska naturalnego oraz propagowanie dobrych praktyk rolniczych.

Obecnie przy współpracy z Instytutem Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – Państwowy Instytut Badawczy w Radzikowie, Oddział w Młochowie gospodarz bierze udział w międzynarodowym projekcie Ecobreed. Polega on na badaniach w lokalnych warunkach klimatycznych odporności odmian ziemniaka na zarazę ziemniaka. W ekologicznej uprawie poszukiwane są odmiany wykazujące najwyższą odporność na tę chorobę.

Gospodarz współpracuje również z innymi rolnikami w prowadzeniu doświadczeń nad rolą dzikich pszczół w zapyłaniu roślin.

Pan Marek jest wiodącym rolnikiem ekologicznym na terenie powiatu jarosławskiego. Prężnie działa w stowarzyszeniach oraz jest liderem nieformalnej grupy zrzeszającej okolicznych rolników.

TADEUSZ KAMIEŃC
ZALESIE
pow. lubaczowski

Gospodarstwo położone jest w miejscowości Zalesie, gm. Oleszyce, pow. lubaczowskim.

Na powierzchni 4,43 ha prowadzona jest uprawa roślin jagodowych i warzyw.

Pan Tadeusz Kamienieć uprawia truskawki odmian: 'Dipred', 'Aprica', 'Rumba', 'Faith', 'Honeoye', malinę 'Polana' oraz ogórki 'Atik'.

Plantacje utrzymane są w wysokiej kulturze rolnej, w okolicy znajdują się pasieki, co znacznie zwiększa uzyskiwany plon. Pod uprawy stosowane jest nawadnianie kropelkowe. Przy plantacji znajduje się zbiornik na wodę, z którego węzłami doprowadzana jest deszczówka bezpośrednio pod nasadzenia.

Zbiór owoców odbywa się co drugi dzień. Dla pracowników najemnych pomagających sezonowo przy zbiorze, niedaleko plantacji mieści się w pełni wyposażone zaplecze robocze.

Aby poprawić jakość gleby i wzbogacić ją w składniki pokarmowe stosowane są nawozy i preparaty dopuszczone do stosowania w uprawach ekologicznych: Condit, wapno, siarczan potasu, Serenada Aso, Physio, preparaty mikrobiologiczne (EM-y).

W gospodarstwie znajduje się również kompostownik.

Gospodarz własnym środkiem transportu, bezpośrednio z pola, odwozi surowce do nowo otwartej przetwórci Spółki Bioconcept Gardenia w Tarnogrodzie, współpracującej z Grupą Producentką Bio Food Roztocze.

Gospodarstwo posiada dobrze wyposażony park maszynowy, dostosowany do skali produkcji: ciągniki, kosiarki, glebogryzarkę rzędową.

W przyszłości pan Tadeusz planuje założenie paneli fotowoltaicznych do produkcji prądu.

Rolnik chętnie uczestniczy w szkoleniach związanych z produkcją ekologiczną oraz konkursach. W 2016 r. zdobył I miejsce w konkursie „Najlepsze gospodarstwo ekologiczne roku 2016”, zorganizowanym

przez Spółkę Bioconcept-Gardenia oraz został uhonorowany przez ww. firmę „Szablą Wołodyjowskiego” za rok 2018, w konkursie na najwyższy plon truskawek ekologicznych.

BOŻENA WIŚLA
BUKOWIEC
pow. leski

Gospodarstwo, o powierzchni 13,81 ha położone jest w malowniczej bieszczadzkiej miejscowości Bukowiec podnóża Korbani w dolinie rzeki Solinka.

Pani Bożena Wiśła wraz z synem prowadzi gospodarstwo rolne od 1988 r., natomiast produkcją ekologiczną od 2005 r.

Uprawy roślinne to głównie mieszanki wieloletnie traw i trwałe użytki zielone wykorzystywane jako pastwiska dla zwierząt hodowanych w gospodarstwie. Ponadto uprawiane są zboża (owies) i ziemniaki.

W gospodarstwie znajduje się także sad mieszany ze starymi odmianami drzew.

Gospodarstwo opiera się jednak na produkcji zwierzęcej. W gospodarstwie hodowane są: bydło mleczne rasy simental, kury i kaczki. Pani Bożena posiada 6 szt. krów.

Certyfikowane jest mleko, z którego gospodyni produkuje metodami tradycyjnymi sery podpuszczkowe naturalne i z różnymi dodatkami. Są to: ser podpuszczkowy z nutą leśną, ser z czarnuszką, ser z kozieradką, ser z pieprzem czerwonym czy zielonym, a także ze śliwką, papryką, orzechami czy obsypany czubrycą zieloną, z suszonymi pomidorami, czosnkiem i bazylią.

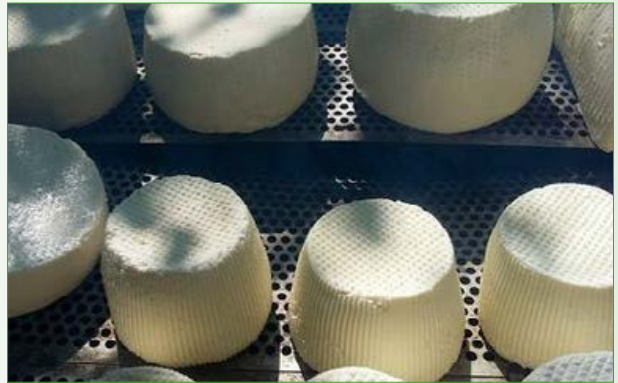
W asortymencie znajdują się także sery wędzone i dojrzewające. Sery te uzyskały szereg nagród i wyróżnień lokalnych, wojewódzkich i krajowych.

W gospodarstwie prowadzony jest Rolniczy Handel Detaliczny. Gospodyni posiada przy gospodarstwie niewielki sklepik, w którym sprzedaje swoje produkty.

Rolniczka prowadzi również działalność ekoagroturystyczną. Organizuje warsztaty serowarskie dla młodzieży, w trakcie których przekazuje wiedzę uczestnikom z zakresu przetwórstwa mleka i produkcji serów. W gospodarstwie znajduje się wędzarnia, zadarszona drewniana altana oraz miejsce na ognisko, gdzie organizowane są spotkania i szkolenia. Gospodyni dla spragnionych odpoczynku w cichej okolicy, w pobliżu Bieszczad, wynajmuje również domki letniskowe.

Pani Bożena w przyszłości planuje zakup maszyn do gospodarstwa i chłodni do sklepu, co bardzo pomogłoby w pracy. W tym celu został złożony wniosek z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, w ramach poddziałania „Restrukturyzacja małych gospodarstw”.

Pani Wiśła aktywnie bierze udział w spotkaniach i imprezach plenerowych. Są to doskonałe okazje, gdzie może zaprezentować swoje smaczne wyroby.

MARCIN DUNAJ
LUBLA
pow. strzyżowski

Gospodarstwo położone jest w gminie Frysztak, pow. strzyżowski, w województwie podkarpackim.

Zajmuje powierzchnię ok. 80 ha, w tym ponad 62 ha użytków rolnych, nastawione zarówno na produkcję zwierzęcą, jak i roślinną.

Z upraw należy wymienić: zboża (w tym pszenicę orkisz i pszenicę płaskurkę), grykę, rzepak, szarłat, kukurydzę oraz koniczynę białoróżową. Oprócz tego w gospodarstwie występują mieszanki wieloletnie traw i trwałe użytki zielone, które stanowią bazę paszową dla zwierząt oraz jako pastwiska dla bydła. Uprawy są wzorowo utrzymane w dobrym stanie fitosanitarnym i niezachwaszczone.

Pan Marcin posiada 60 szt. bydła, różnych ras, w tym 30 krów mlecznych z przychówkiem. Dominuje rasa simental. Oprócz niej hodowana jest rasa polska czerwona oraz holstyno-fryzyjska. Bydło utrzymywane jest na głębokiej ściółce,

a obornik przechowuje się na przyrzmie obornikowej, nieopodal obory. Gospodarka nawozowa opiera się głównie na własnych nawozach naturalnych (obornik). Dodatkowo obornik jest zaprawiany preparatem mikrobiologicznym dla lepszego rozkładu. Stosowany jest również Ormus z soli kłodawskiej, ze złotem magnetycznie aktywnym oraz nawóz fosforowo-potasowy firmy Luvena.

W ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”, z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, współfinansowana została budowa nowoczesnej obory dla krów mlecznych.

W gospodarstwie znajdują się odpowiednie maszyny dostosowane do skali produkcji: kombajn zbożowy, prasa „na dużą kostkę”, ciągniki, ładowarka teleskopowa, pług, pokosówka ciągnikowa do rzepaku, pielnik hydrauliczny, przyczepa. Pan Marcin sam modernizuje maszyny, dostosowując je do potrzeb gospodarstwa. Posiada bronę-chwastownik własnej konstrukcji, zmodernizowaną na wzór austriackiej APV oraz agregat do mulczu przerobiony ze starej kosiarki rotacyjnej.

W gospodarstwie prowadzony jest Rolniczy Handel Detaliczny. Sprzedawane są produkty, takie jak: mąka orkiszowa razowa, mąka płaskurka razowa, mąka sojowa, kasza gryczana prażona, olej rzepakowy, olej sojowy. Zboże mielone jest usługowo w ekologicznym młynie w Kopytowej, natomiast do produkcji olejów rolnik dysponuje własną tłocznią.

Gospodarstwo posiada bogatą ofertę serów, wytwarzanych według tradycyjnych przepisów. Produkowane są m.in.: twarogi, mozzarella, gouda dojrzewająca, feta, oscypki oraz sery typu korycińskiego, masło. W ramach RHD indywidualnie sprzedawane jest również mięso wołowe.

Sprzedaż prowadzona jest codziennie, na rynku lokalnym oraz we własnym sklepiu, który znajduje się przy gospodarstwie. Produkty można też zamówić telefonicznie u gospodarza.

Pan Marcin aktywnie bierze udział w szkoleniach, dotyczących produkcji zwierzęcej i roślinnej metodami ekologicznymi. W najbliższym czasie rolnik planuje skorzystać z premii na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, na budowę chłodni i zakup kontenerów chłodniczych.

Ponadto chciałby założyć panele fotowoltaiczne. W planach jest także tzw. przenośny kurnik na 200 szt. drobiu, aby uzupełnić ofertę o jajka.

TADEUSZ ROLNIK
Niebieszczyany
pow. sanocki

Gospodarstwo pana Tadeusza Rolnika położone jest w województwie podkarpackim, w powiecie sanockim, w gminie Sanok. Nastawione jest zarówno na produkcję roślinną, jak i zwierzęcą. Zajmuje powierzchnię ponad 78 ha upraw ekologicznych. Leży na glebach znajdujących się w klasach bonitacyjnych IV-VI. Wiodącymi uprawami są zboża, w tym gatunki ginące, jak: pszenica samopsza czy płaskurka.

Gospodarz współpracuje z jednostką badawczą- Instytutem Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie. Z wyżej wymienionej jednostki zostało wysianych wiele gatunków zbóż, kukurydzy oraz łubin biały. Ponadto pan Tadeusz uprawia na tzw. podwyższonych grządkach grykę, dynię na nasiona, topinambur. Konstrukcje takie to drewniane skrzynie wypełnione podłożem. Dzięki podwyższeniu ziemia w skrzyni nie jest zadeptywana, przez co jest przez długi czas przewiewna

i spalchniona. Podłoże nagrzewa się też szybciej niż na tradycyjnej grządce, co wydłuża okres wegetacyjny.

W gospodarstwie znajdują się również poletka z nostrzykiem, czarną maliną, ziołami: miętą pieprzową i ogrodową, które wykorzystywane oraz przetwarzane są na własne potrzeby.

W tzw. ogrodzie zimowym wybudowanym przez pana Tadeusza rosną zboża, które są ozonowane przy pomocy generatora ozonowego, a następnie w formie zielonej wykorzystywane i przetwarzane na sok. Przy gospodarstwie funkcjonuje zakład przetwórczy, produkujący przetwory z warzyw i ziół oraz prowadzone są warsztaty pieczenia chleba. W gospodarstwie prowadzona jest Ogólnopolska Akcja „Cała Polska Piecze Chleb”, ciesząca się dużym zainteresowaniem nie tylko w Polsce, ale także za granicą kraju. Ponadto wytwarzany jest zakwas chlebowy wysyłany do zainteresowanych gospodarstw. Dodatkowo przetwarzane są ziarna łubinu, które są kiszone oraz tłoczony jest olej z czarnuszki.

Do ochrony roślin przed szkodnikami i chorobami rolnik stosuje ekologiczne metody np. do ochrony warzyw przed ślimakami i chwastami na ziemię wysypuje produkowaną w gospodarstwie zrębkę z drzew liściastych oraz łuskę z nasion orkisz, które dodatkowo utrzymują wilgoć w otoczeniu roślin i ograniczają konieczność częstego podlewania. Ponadto w ramach eksperymentu sadzonki pomidorów przywiązane są do miedzianych prętów, które według gospodarza mają chronić rośliny przed zarazą ziemniaczaną.

Pan Tadeusz hoduje bydło mleczne ras Simental, Jersey i Limousine. Rasy te cechują się wysoką odpornością na choroby, wysoką zdrowotnością kończyn i wymienia, długowiecznością, łagodnym temperamentem. Są dostosowane do miejscowych warunków bytowania. Dla zachowania dobrostanu zwierząt w otoczeniu pastwisk i łąk znajdują się zadrzewienia umożliwiające schronienie się bydła w czasie upałów. Ponadto hodowane są: kury, indyki, gęsi. Prowadzona jest również przydomowa pasieka licząca 30 rodzin pszczoł.

Gospodarstwo objęte jest kontrolą jednostki certyfikującej Biocert Małopolska Sp. z o.o.

W gospodarstwie Pana Tadeusza produkcja zwierzęca jest odpowiednio zbilansowana z produkcją roślinną. Nawozy naturalne powstałe z produkcji zwierzęcej są składowane na przysię i wykorzystywane pod uprawy. Resztki roślinne i obornik stanowią

podstawę nawożenia w gospodarstwie. Ponadto rolnik stosuje preparaty mikroorganiczne.

Gospodarstwo dysponuje rozwiniętym parkiem maszynowym, w którego skład wchodzi takie maszyny jak: ciągniki, przyczepy, brona, pług czterokółkowy obracalny, rozrzutnik do obornika, agregat uprawowy, balownica, karuzelowa przewracarka do siana, balownica, kosiarka oraz rębak na zrębkę.

Obejście jest estetycznie utrzymane i zagospodarowane. Wokół domu znajduje się ogród z rabatami kwiatowymi i miejscem na wypoczynek. Na dachu budynku mieszkalnego zamontowane są panele fotowoltaiczne do produkcji prądu, a na dachu ogrodu zimowego znajdują się kolektory słoneczne do ogrzewania wody użytkowej w gospodarstwie.

Gospodarz aktywnie uczestniczy w kursach i szkoleniach. Dodatkowo sam organizuje spotkania, warsztaty i wykłady we własnym gospodarstwie.

W 2018 r. pan Tadeusz zorganizował po raz pierwszy w swoim gospodarstwie dożynki. W trwającym dwa dni programie odbyły się liczne wykłady na temat żywności ekologicznej i zdrowego

odżywiania. Pan Tadeusz przekazał gościom dużo wiedzy dotyczącej ziołolecznictwa, naturoterapii oraz diety.

Z inicjatywy gospodarza powstała również „Fundacja dla ziemi i chleba”. Zajmuje się ona propagowaniem naturalnych metod leczenia, oferuje ekologiczne produkty i półprodukty z prastarych odmian zbóż, produkty pszczele oraz porady dietetyczne.

Bardzo dobrze rozwijające się gospodarstwo pana Tadeusza jest efektem niezwyklej charyzmy, pasji oraz obserwacji ziemi, a jego aktywność, działalność i zaangażowanie może być przykładem dla wielu rolników.

DARIUSZ ZAPRZAŁA
Duńkowiczki
pow. przemyski

Gospodarstwo położone jest w gminie Orły w województwie podkarpackim, pow. przemyski.

Gospodarstwo pana Dariusza zajmuje ok. 19 ha powierzchni z czego ponad 10 ha stanowią uprawy sadownicze, jagodowe i warzywne: malina jesienna, porzeczka czarna, truskawka oraz rabarbar, ogórek, kapusta biała, burak ćwikłowy, brokuł i dynia oleista.

W ostatnich latach rolnik wprowadził uprawy prądawnych zbóż: pszenicy orkisz, płaskurki, pszenicy okrągłozłaznowej oraz perskiej.

Uprawy są wzorowo utrzymane i w dobrym stanie fitosanitarnym, niezachwaszczonym, dzięki wielu nakładom pracy ręcznej oraz koszeniu międzyrzędzi. Oprócz nawozów naturalnych (obornik) stosowane są nawozy mineralne dopuszczone do używania w rolnictwie ekologicznym, takie jak: kreda i Condit.

Aby zwiększyć ofertę towarową wprowadza nowe uprawy, a w ostatnim czasie została powiększona plantacja ogórka.

Wiodącym kierunkiem produkcji jest malina jesienna oraz porzeczka czarna, których powierzchnia jest sukcesywnie powiększana. Uprawiane odmiany dobrze sprawdzają się w tutejszych warunkach. Dzięki wysokim klasom gleb (I-III) oraz dbałości o stan upraw uzyskiwane są co roku wysokie plony.

Owoce miękkie sprzedawane są do Grupy Producentów Bioconcept Gardenia w Kańczudze, prowadzącym usługi chłodniczej przetwórcze.

W gospodarstwie znajdują się odpowiednie maszyny dostosowane do produkcji. Rolnik dysponuje dobrze rozwiniętym parkiem maszynowym, w którego skład wchodzi m.in.: ciągniki, agregat uprawowy, pielnik hydrauliczny do międzyrzędzi, glebogryzarka, opryskiwacz sadowniczy, przyczepy i brony.

Gospodarz aktywnie bierze udział w szkoleniach dotyczących produkcji metodami ekologicznymi. W najbliższym czasie planuje zakup nowych maszyn: ciągnika, pługu oraz opryskiwacza.

Pan Dariusz jest członkiem Grupy Producentów Bioconcept Gardenia oraz założycielem Niezależnego Klubu Hodowców Gołębi Poczтовых Ziemi Przemyskiej.

W swoim gospodarstwie posiada piękny gołębnik własnej konstrukcji, w którym hoduje kilkadziesiąt gołębi. Należy również do Stowarzyszenia Polska Ekologia.

PRZEMYSŁAW ŻEBRACKI

Bažanówka

pow. sanocki

Gospodarstwo położone jest w gminie Zarszyn w województwie podkarpackim, pow. sanocki, nad potokiem Pielnica. Gmina Zarszyn leży w obrębie Dołów Jasielsko-Sanockich, a jej południowa część zajmuje fragment Pogórza Karpackiego.

Pan Przemysław Żebracki przejął certyfikowane gospodarstwo od swojego ojca, Tadeusza, który jako jeden z pierwszych rolników na Podkarpaciu otrzymał certyfikat gospodarstwa ekologicznego.

Gospodarstwo pana Żebrackiego to powierzchnia 27,78 ha, z czego 24,60 ha stanowią użytki rolne, na których prowadzona jest produkcja: maliny jesiennej (odmiana 'Polana'), zbóż (pszenica ozima, owies, żyto ozime), gryki zwyczajnej, warzyw (cebula zwyczajna, burak ćwikłowy, marchew jadalna, pietruszka korzeniowa, ziemniak), upraw sadowniczych (porzeczka czarna, pigwowiec), rabarbaru

oraz mieszanki wieloletniej traw.

Uprawy są wzorowo utrzymane i w dobrym stanie fitosanitarnym, niezachwaszczonym, dzięki wielu nakładom pracy ręcznej oraz koszeniu międzyrzędzi. Stosowane są nawozy naturalne, które są kupowane od innych rolników ekologicznych, a także z kompostu produkowanego w gospodarstwie.

Aby zwiększyć ofertę towarową, rolnik wprowadza nowe uprawy, w ostatnim czasie zostały nasadzone rabarbar i pigwowiec.

Wiodącym kierunkiem produkcji jest malina jesienna, której powierzchnia jest sukcesywnie powiększana. Uprawiana jest odmiana 'Polana', która najlepiej sprawdza się w tutejszych warunkach. Dzięki wysokim klasom gleb (II, III) oraz dbałości o stan upraw uzyskiwany jest wysoki plon sięgający 6 t/ha, a nawet 8 t/ha w sprzyjających warunkach. Przyczynia się do tego system nawadniający zasilany wodą ze zbiornika, który został specjalnie w tym celu przygotowany.

Oprócz nawożenia naturalnego stosowana jest cała gama produktów: Herbagreen®Basic, Rosahumus, Fertil. Ponadto w międzyrzędzia wsiewana jest koniczyna biała, w celu poprawy żyzności gleby. Na plantacjach malin postawione są wiaty drewniane dla pracowników z zapleczem sanitarnym.

Owoce miękkie sprzedawane są do Zakładu Produkcyjno-Usługowego CMOL-FRUT Stefan Wrzask w Cmolasie i firmy KRUK w Jarosławiu. Produkowane warzywa rozprowadzane są wśród odbiorców indywidualnych oraz do okolicznych punktów gastronomicznych.

W gospodarstwie znajdują się budynki, odpowiednie pomieszczenia do przechowywania owoców i zbóż oraz maszyny dostosowane do produkcji. Ponadto jest chłodnia na 10 t wsadu do przechowywania owoców miękkich w oczekiwaniu na transport do odbiorców.

Gospodarz dysponuje dobrze rozwiniętym parkiem maszynowym, w którego skład wchodzi m.in.: ciągniki, brona, pług, beczka do nawadniania, kombajn do zbioru zboża.

W ostatnim czasie zakupiono nowe maszyny: ciągnik, brony, rozdrabniacz oraz beczkowóz na 8 tys. l.

Rolnik korzysta ze środków Unii Europejskiej na rozwój gospodarstwa.

W 2020 r. gospodarstwo uczestniczyło w konkursie na najlepsze gospodarstwo ekologiczne, w którym otrzymało II miejsce w województwie w kategorii „ekologiczne gospodarstwo towarowe”.

Pan Przemysław brał również udział w szkoleniach dotyczących produkcji metodami ekologicznymi, a w szczególności stosowania nawozów dopuszczonych do rolnictwa ekologicznego w produkcji maliny.

RENATA FUJAROWICZ

Pantalowice

pow. przeworski

Gospodarstwo położone jest w gminie Kańczuga w województwie podkarpackim, pow. przeworski. Zajmuje powierzchnię ok. 15 ha, z czego ponad 10 ha stanowią uprawy sadownicze i jagodowe.

Do najważniejszych upraw należą: malina jesienna, truskawka, ogórek, porzeczka czarna i rabarbar.

Uprawy utrzymane są w wysokiej kulturze agrarnej i w dobrym stanie fitosanitarnym. Niezachwaszczone, dzięki wielu nakładom pracy ręcznej i mechanicznej. Oprócz nawozów dopuszczonych do stosowania w rolnictwie ekologicznym, takich jak: kreda, siarczan potasu i Condit, dla poprawy żyzności gleby stosowane są nawozy naturalne nabywane u innych rolników ekologicznych i poplony.

Aby zwiększyć ofertę towarową rolniczka wprowadza nowe kierunki produkcji: w ostatnim czasie została wprowadzona uprawa ogórka oraz założona pasieka.

Stabilność ekonomiczną gospodarstwa gwarantuje produkcja malin oraz truskawek, których powierzchnia jest sukcesywnie powiększana. Uprawiane odmiany dobrze sprawdzają się w tutejszych warunkach. Dzięki wysokim klasom gleb (II-III) oraz dbałości o stan upraw uzyskiwany jest wysoki plon sięgający: 6 t/ha porzeczki, 22 t/ha truskawki, 8 t/ha z maliny i 35 t/ha rabarbaru. Zbiór owoców miękkich odbywa się ręcznie. Dlatego w okresie zbiorów zatrudniane są osoby do pomocy. Owoce miękkie sprzedawane są do Grupy Producentów Bio-Food Roztocze w Kańczudze, prowadzącej usługi chłodnicze i przetwórcze.

W gospodarstwie znajdują się odpowiednie maszyny dostosowane do profilu produkcji. Rolniczka dysponuje dobrze rozwiniętym i zmodernizowanym parkiem maszynowym, w którego skład wchodzi m.in.: ciągnik, glebogryzarka z do-

zownikiem do nawozów, opryskiwacz sadowniczy, rozsiewacz do nawozów i kombajn do zbioru porzeczki. Maszyny te zostały zakupione w ramach realizacji wniosku na modernizację gospodarstwa w ramach PROW 2014-2020.

Gospodyni aktywnie bierze udział w szkoleniach dotyczących produkcji metodami ekologicznymi. W najbliższym czasie planuje rozwój gospodarstwa poprzez powiększenie areалу i uprawę kolejnych gatunków roślin.

Pani Renata jest członkiem Grupy Producentów Bio-Food Roztocze Sp. z o.o. Jej aktywność, działalność i zaangażowanie może być przykładem dla innych rolników.

Wykaz jednostek certyfikujących w rolnictwie ekologicznym (stan na dzień 07.09.2021 r.)

Nazwa jednostki	Numer identyfikacyjny	Siedziba i dane kontaktowe
EKOOGWARANCJA PTRE Sp. z o.o.	PL-EKO-01	ul. Jacka Kaczmarskiego 27 02-679 Warszawa e-mail: biuro@ekogwarancja.pl telefon: +48 81 501 68 30 telefon: +48 81 501 68 31 telefon: +48 81 501 68 32 kom.: +48 695 510 001 fax: +48 81 501 68 49 www.ekogwarancja.pl
PNG Sp. z o.o.	PL-EKO-02	Cisów 77A 26-021 Daleszyce e-mail: biuro@certyfikacja.co tel.: +48 41 306 40 00 kom.: +48 665 046 943 kom.: +48 609 725 652 www.certyfikacja.co
COBICO Sp. z o.o.	PL-EKO-03	Przebieczany 529 32-020 Wieliczka e-mail: cobico@cobico.pl tel.: +48 12 632 35 71 tel.: +48 12 630 90 90 www.cobico.pl
BIOEKSPERT Sp. z o.o.	PL-EKO-04	ul. Chocimska 13 lok. 12 00-791 Warszawa e-mail: biuro@bioekspert.pl tel.: +48 22 825 10 78 kom.: +48 509 535 583 kom.: +48 509 217 354 www.bioekspert.waw.pl
BIOCERT MAŁOPOLSKA Sp. z o.o.	PL-EKO-05	ul. Lubicz 25A 31-503 Kraków e-mail: sekretariat@biocert.pl tel./fax: +48 12 430 36 06 kom.: +48 509 668 424 kom.: +48 505 027 627 www.biocert.pl
Polskie Centrum Badań i Certyfikacji S.A.	PL-EKO-06	ul. Puławska 469 02-844 Warszawa tel.: +48 22 46 45 200 fax: +48 22 46 45 251 www.pcbc.gov.pl Adres biura jednostki certyfikującej: PCBC Oddział Badań i Certyfikacji w Pile ul. Śniadeckich 11, 64-920 Piła e-mail: pila@pcbc.gov.pl tel.: +48 67 213 82 00 tel.: +48 67 213 87 00 fax: +48 67 213 83 84

AGRO BIO TEST Sp. z o.o.	PL-EKO-07	ul. Związku Walki Młodych 22 02-786 Warszawa e-mail: agro.bio.test@agrobiotest.pl tel.: +48 22 847 87 39 tel.: +48 22 258 57 68 kom.: +48 695 478 739 fax: +48 22 254 57 85 www.agrobiotest.pl
TÜV Rheinland Polska Sp. z o.o.	PL-EKO-08	ul. 17 stycznia 56 02-146 Warszawa e-mail: post@pl.tuv.com tel.: +48 22 846 79 99 tel.: +48 22 846 51 63 fax: +48 22 868 37 42 www.tuv.com/poland/pl/
Centrum Jakości AgroEko Sp. z o.o.	PL-EKO-09	ul. Modlińska 6 lok. 207 03-216 Warszawa e-mail: sekretariat@agroeko.com.pl tel.: +48 22 884 00 20 kom.: +48 666 338 204 fax: +48 22 884 00 21 www.agroeko.com.pl
SGS Polska Sp. z o.o.	PL-EKO-10	ul. Jana Kazimierza 3 01-248 Warszawa e-mail: eko@sgs.com tel.: +48 22 329 22 22 tel.: +48 22 329 22 03 fax: +48 22 329 22 20 www.sgs.pl
DQS Polska Sp. z o.o.	PL-EKO-11	ul. Domaniewska 45 02-672 Warszawa tel.: +48 22 395 88 10 Adres biura Jednostki certyfikującej /adres do korespondencji: DQS Polska Sp. z o.o. Biuro w Pile ul. Okrzei 18 p. 108, 64 – 920 Piła e-mail: ekologia@dqs.pl tel.: +48 882 469 313 http://dqs.pl/
Bureau Veritas Polska Sp. z o.o.	PL-EKO-12	ul. Migdałowa 4 02-796 Warszawa e-mail: agrocert@bureauveritas.com tel.: +48 606 593 598 tel./fax: +48 22 549 04 00 www.bureauveritas.pl
Krajowe Centrum Badań i Certyfikacji „Gwarantowana Jakość” Sp. z o.o.	PL-EKO-13	ul. Naramowicka 144 61-619 Poznań e-mail: biuro@kcbic.pl tel.: +48 61 824 47 50 tel./fax: +48 61 820 57 71 kom.: +48 885 565 870 www.kcbic.pl

SPIS TREŚCI

ROZWÓJ I PRZYSZŁOŚĆ ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO	3
EUROPA I ŚWIAT	3
POLSKA I PODKARPACIE	5
ZASADY PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ	7
PRODUKCJA ROŚLINNA	8
PRODUKCJA ZWIERZĘCA	9
PRZETWÓRSTWO EKOLOGICZNE	10
ZNAKOWANIE I JAKOŚĆ ŻYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ	11
ZNAKOWANIE PRODUKTÓW	11
JAKOŚĆ ŻYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ	11
MOŻLIWOŚCI SPRZEDAŻY PRODUKTÓW Z GOSPODARSTWA	13
ROLNICZY HANDEL DETALICZNY	14
DZIAŁALNOŚĆ MARGINALNA LOKALNA I OGRANICZONA	18
DOSTAWY BEZPOŚREDNIE PRODUKTÓW POCHODZENIA ROŚLINNEGO	21
SPRZEDAŻ BEZPOŚREDNIA NIEPRZETWORZONYCH PRODUKTÓW POCHODZENIA ZWIERZĘCEGO	22
RYNEK PRODUKTÓW EKOLOGICZNYCH	24
WSPARCIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO	27
WYBRANE GOSPODARSTWA EKOLOGICZNE W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM	30

egzemplarz bezpłatny